

PRVA SVETOVNA VOJNA IN CIVILNI VOJNI POŠKODOVANCİ (INVALIDI)

ANOTIRANA KRONOLOŠKO UREJENA BIBLIOGRAFIJA

Zbral in uredil:
Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar

Ljubljana, 15. oktober 2014

Prva svetovna vojna in civilni vojni poškodovanci (invalidi)

Avtor in urednik: prof. dr. Andrej Šalehar

Lektoriranje: avtor prevzema odgovornost za pravilnost jezika

Oblikovanje: avtor

Financiranje: avtor

Leto izdelave: 2014

Kraj izida: Ljubljana

Izšlo v samozaložbi

Vrsta publikacije: elektronska publikacija

Spletna lokacija publikacije: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-NSZ01VWU>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

016:355.01-056.26(0.034.2)

ŠALEHAR, Andrej

Prva svetovna vojna in civilni vojni poškodovanci (invalidi) [Elektronski vir] : anotirana kronološko urejena bibliografija / zbral in uredil Andrej Šalehar. - El. knjiga. - Ljubljana : samozal., 2014

Način dostopa (URL): <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-NSZ01VWU>

ISBN 978-961-283-201-8 (pdf)

276903168

Posvečeno mojim sotrpinom civilnim invalidom vojn!

Kazalo

1. UVOD.....	5
2. ANOTIRANA BIBLIOGRAFIJA – CIVILNI INVALIDI VOJN	7
2.1. PRVA SVETOVNA VOJNA	7
2.2. MED OBEMA VOJNAMA	15
2.3. PRVA LETA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	39
3. RAZPRAVA IN POVZETEK	41
Kratka pojasnitev uporabljenih pojmov.	41
V času prve svetovne vojne	41
Med obema vojnama.....	41
Prva leta po drugi svetovni vojni.....	43
4. ZAKLJUČKI	44
5. VIRI	45
6. ZAHVALA	46

1. UVOD

Pred sto leti (28. 7. 1914) se je pričela prva svetovna vojna, ki je trajala skoraj pet let (11. 11. 1918). Zahtevala je veliko žrtev: 9,3 milijona padlih in 21,4 milijona ranjenih vojakov ter 7,9 milijona žrtev med civilnim prebivalstvom. Zanesljivih podatkov o ranjenih, poškodovanih civilistih ni na voljo. Značilnosti in posebnosti prve svetovne vojne je predstavil Kresal (2005), ko je zapisal:

Prva svetovna vojna je bila prvič primer najbolj masovnega uničevanja materialnih dobrin in tudi ljudi na fronti ter v zaledju. Največ človeških žrtev je bilo na frontah in med vojaki, veliko pa jih je bilo tudi med civilnim prebivalstvom. Slednje je bilo deloma pasivna žrtev vojnih operacij in množičnega uničevanja zaledja, deloma pa je aktivno sodelovalo v vojnih operacijah, zlasti v osvobodilnih in odporiških gibanjih okupiranih dežel in v zaledju. S tem se je odprl nov vidik problema vojnih invalidov.

Dobili smo civilne invalide vojn.

Poiskali smo zakonske predpise in objave do leta 1946, kjer so vključene tudi vsebine povezane s civilnimi invalidi vojn. Zakoni in večina objav je v slovenskem jeziku. V primeru, da je gradivo dostopno na spletu, je dodan spletni naslov, da je omogočeno neposredno branje celotnega zakonskega predpisa ali objave. Anotacije in pojasnila so zapisana s poševno pisavo ali pa so dodane kopije celotnega gradiva oz. izsekov iz gradiv.

2. ANOTIRANA BIBLIOGRAFIJA – CIVILNI INVALIDI VOJN

2.1. PRVA SVETOVNA VOJNA

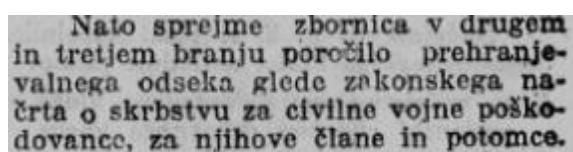
- **Cesarski ukaz z dne 11. avgusta 1914. L., o varstvu civilnih oseb, ki so se za namene vojskovanja siloma odstranile iz njihovega bivališča (števil. 213).** Državni zakonik, 13. avgust 1914, str. 945 – 946.
Spletni naslov:
<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rsl&datum=19140304&seite=00000945> – 27. 9. 2014.

Ukaz naroča popis vseh oseb v kraju, kjer se namerava prebivalstvo obvezno preseliti zaradi vojskovanja. Ob tem se tudi poizve za možnosti preživljanja posameznikov in njihovih družin, ki se jih ne sme ločevati.

- **Ukaz ministra za notranje stvari v porazumu z voditeljem finančnega ministrstva z dne 11. avgusta 1914. L., s katerim se določa izmera po cesarskem ukazu z dne 11. avgusta 1914. L. (drž. zak. št. 213) dajane oskrbe in odškodnine zanjo (števil. 214).** Državni zakonik, 13. avgust 1914, str. 946-947.
Spletni naslov:
<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rsl&datum=1914&page=1008&size=45> – 27. 9. 2014.

Ukaz o kakovosti hrane za preseljene osebe, o zdravniški kontroli živil in plačilu oskrbe, ki gre iz državne blagajne.

- **Časopisna obvestila o pripravi ukrepov za varstvo »Zivilkriegsbeschädigte (civilni vojni poškodovanci)«** - 10 objav v različnih časopisih.
Spletni naslov:
<http://anno.onb.ac.at/anno-suche/#searchMode=simple&query=zivilkriegsbeschädigte&resultMode=list&from=1&sort=date+asc> – 27. 9. 2014.
- **Iz državnega zbora.** XLV(1917)264, str. 2, Slovenec.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LXFJALAY> – 5. 10. 2014.

Nato sprejme zbornica v drugem in tretjem branju poročilo prehranjevalnega odseka glede zakonskega načrta o skrbstvu za civilne vojne poškodovance, za njihove člane in potomce.

- **Organisationen.** str. 4. **V: Deutsche Kriegsversehrte im 20. Jahrhundert.** 7 strani.
Spletni naslov:
http://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Kriegsversehrte_im_20._Jahrhundert - 28. 9. 2014.

Leta 1917 so v Nemčiji ustanovili »Reichsbund der Kriegs- und Zivilbeschädigten, Sozialrentner und Hinterbliebenen (prevod: Državna zveza vojnih in civilnih poškodovancev, prejemniki socialnih rent in svojci (potomci))«

- **Zakon z dne 31. decembra 1917 o naredbah skrbi za civilne vojne poškodovance, njihove svojce in zaostale (števil. 525).** Državni zakonik, 31. december 1917, str. 1453.
Spletni naslov:
<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rsl&datum=1917&page=1525&size=45> – 27. 9. 2014

Kos CCXXXVIII. 525. Zakon z dne 31. decembra 1917.

1453

525.

Zakon z dne 31. decembra 1917. l.

o naredbah skrbi za civilne vojne poškodovance, njihove svojce in zaostale.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora zaukazujem tako:

§ 1.

C. kr. vlada se pooblašča, ne kraté končno-veljavne uravnave zaračuna tega vojnega izdatka, ako je dokazana potrebnost civilnih oseb avstrijskega državljanstva, ki so bile poškodovane po neposrednjem vplivu vojnih dogodkov (civilni vojni poškodovanci), ne da bi se bile udeležile vojaških operacij, in katerim se je s tem zmanjšala njihova pridobitna sposobnost za najmanj 20 odstotkov, ter svojem takih oseb, dokler traja ta zmanjšana

pridobitna sposobnost in, ako je imela poškodba za posledico smrt, zaostalom po takih osebah dovoliti podporo do najvišje izmere vsakočasnega prispevka za preživljanje svojcev na aktivno službovanje v oboroženi moči privzetih oseb, dokler se z zakonom ne uravna drugače.

§ 2.

Ta zakon dobi moč z dnem razglasitve.

Izvršiti ga je poverjeno Mojemu ministru za notranje stvari v porazumu z udeleženi ministri.

V Laksenburgu, 31. dne decembra 1917. l.

Karol s. r.

Seidler s. r.

Toggenburg s. r.

Zakon v prvem členu določa, da civilni vojni poškodovanci, njihovi svojci in nasledniki (potomci) dobijo podporo.

To je prvi zakon, ki je zaščitil civilne invalide vojn.

- Časopisna obvestila o sprejetju zakona in izvajanju ukrepov za varstvo »Zivilkriegsbeschädigte (civilni vojni poškodovanci)« - 14 objav v različnih časopisih.
Spletni naslov:
<http://anno.onb.ac.at/anno-suche/#searchMode=simple&query=zivilkriegsbeschadigte&resultMode=list&from=1&sort=date+asc> – 27. 9. 2014.

- Ukaz ministra za socialno skrb v porazumu s finančnim ministrom in ministrom za deželno bran z dne 23. februarja 1918 v izvršitev zakona z dne 31. decembra 1917 l. (drž. zak. št. 525) o naredbah skrbi za civilne vojne poškodovance, njihove svojce in zaostale (št. 79). Državni zakonik, 28. februar 1918, str. 215 – 218.

Spletni naslov:

<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rsl&datum=1918&page=263&size=45>
– 27. 9. 2014.

Ukaz ima 18 členov in po posameznih členih določa:

§ 1.

Civilni vojni poškodovanci.

Civilni vojni poškodovanci v zmyslu zakona so tiste civilne osebe avstrijskega državljanstva, ki so bile, ne da bi bile udeležene na vojaških operacijah, izza začetka vojne poškodovane po neposrednem vplivu vojnih dogodkov in katerim se je s tem zmanjšala pridobitna sposobnost v njihovem poklicu za najmanj 20%.

§ 3.

Poškodba.

Za poškodbo v zmyslu zakona je smatrati nezakrivljen in nenaden telo oškodujoč vpliv zunanega, od vojnih dogodkov neposrednje odvisnega dogodka na organizem prizadete osebe.

Zakon po členih določa še naslednje:

Čl. 4.: Zmanjšanje pridobitne sposobnosti.

Čl. 6.: Izmera podpor za civilnega poškodovanca (20 - 40% = 30K; 40 - 60% = 42K; 60 - 100% = 45K; popolna nesposobnost za delo = 48K).

Čl. 7. Izmera podpor za svojce in zaostale.

Čl. 12.: Zglašanje prosilcev podpor.

Čl. 16.: Izplačevanje podpor.

- Fürsorge für Zivilkriegsbeschädigte. Mitteilungen des k. k. Ministeriums für sociale Fürsorge über Fürsorge für Zivilkriegsbeschädigte, Wien, Mai 1918, Jahrgang 1918, Nr. 1 – 5, str. 98 – 125.

Spletni naslov:

<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=mi1&datum=1918&page=50&size=45> – 27. 9. 2014.

Poleg že omenjenega zakona in ukaza ministrstva za socialno skrb je v gradivu še predpis »Erläuterungen zu der Ministerialverordnung von 23. Februar 1918 (prevod: Pojasnila ministrskega ukaza z dne 23. Februarja 1918)« (V zakoniku ga

nismo odkrili?) in priloženi so obrazci za postopek pridobitve statusa civilnega poškodovanca.

- **Objavi: Die Fürsorgemassnahmen für Zivilkriegsbeschädigte (prevod: Ukrepi za varstvo civilnih vojnih poškodovancev).**

Primeri dveh časopisnih objav o ukrepih za varstvo civilnih vojnih poškodovancev.

Die Fürsorgemaßnahmen für Zivilkriegsbeschädigte.

Die näheren Bestimmungen der Durchführungsverordnung zum Gesetze vom 31. Dezember 1917.

Wir haben bereits in unserem heutigen Morgenblatte die wichtigsten Bestimmungen der Verordnung des Ministers für soziale Fürsorge zur Durchführung des Gesetzes vom 31. Dezember 1917, betreffend Fürsorgemaßnahmen für die Zivilkriegsbeschädigten, ihre Angehörigen und Hinterbliebenen, veröffentlicht. Im folgenden tragen wir noch einzelne bemerkenswerte Bestimmungen der Verordnung nach. So wird im § 3 als „Verletzung“ eine unerschütete und plötzliche körpererschütternde Einwirkung eines äußeren, durch die Kriegsereignisse unmittelbar bedingten Vorganges auf den Organismus des Betroffenen angesehen. Als Verminderung der Erwerbsfähigkeit gilt die Verminderung der bisherigen Fähigkeit, sich durch Arbeit in dem bisher ausgeübten Berufe einen Erwerb zu beschaffen. Bedürftigkeit liegt vor, wenn ohne die Unterstützung der Lebensunterhalt des Zivilkriegsbeschädigten, bzw. dessen Angehöriger oder Hinterbliebener gefährdet wäre.

Wie hoch sind die Unterstützungen für den Zivilkriegsbeschädigten?

Das Ausmaß der staatlichen Unterstützung an Zivilkriegsbeschädigte richtet sich nach dem ordentlichen Wohnsitz der verletzten Person zur Zeit ihrer Verletzung und nach dem Grade der Verminderung der Erwerbsfähigkeit (§ 4).

Es erhalten Zivilkriegsbeschädigte: a) wenn ihre Erwerbsfähigkeit um 20%, jedoch um weniger als 40% vermindert ist, an staatlicher Unterstützung monatlich 30 Kr., und zwar ohne Rücksicht auf ihren Wohnsitz;

b) wenn ihre Erwerbsfähigkeit um mindestens 40%, jedoch um weniger als 60% vermindert ist, bei einem Wohnsitz 1. in Wien monatlich 48 Kr., 2. in einem der Orte, die in die für Staatsbedienstete geltende erste oder zweite Aktivitätszulagenklasse eingereiht sind, monatlich 45 Kr. und 3. in einem der übrigen Orte des österreichischen Staatsgebietes monatlich 42 Kr.; c) wenn ihre Erwerbsfähigkeit um 60 bis 100% vermindert ist, bei einem Wohnsitz 1. in Wien monatlich 54 Kr., 2. in einem Orte, die in die für Staatsbedienstete geltende erste oder zweite Aktivitätszulagenklasse eingereiht sind, monatlich 48 Kr. und 3. in einem der übrigen Orte des österreichischen Staatsgebietes monatlich 45 Kr.

(d) wenn völlige Erwerbsunfähigkeit als Folge der Verletzung vorliegt, bei einem Wohnsitz 1. in Wien

Voraussetzungen. Nun folgen Bestimmungen über das Erlöschen der Unterstützung (durch Tod, strafgerichtliche Verurteilung usw.), ferner über den rechtlichen Charakter und die Unpfändbarkeit der Unterstützungen, über die Form der Anmeldung des Anspruches usw.

Die Anweisung der Unterstützungen erfolgt seitens der politischen Landesbehörde, die Auszahlung durch das Rechnungsdepartement der zuständigen Finanzlandesbehörde im Wege der Postsparkasse nach Maßgabe bestimmter Weisungen. Die Unterstützungen sind am 1. eines jeden Monats fällig und monatlich im vorhinein fällig zu machen.

Bei Durchführung der Verordnung sind die gleichartigen Vorschriften über die Unterhaltsbeiträge für Angehörige der zur aktiven Dienstleistung in der bewaffneten Macht Herangezogenen zur Auslegung und Ergänzung sinngemäß heranzuziehen.

Fürforgemaßnahmen für Zivilkriegsbeschädigte.

In der „Wiener Zeitung“ wird die Verordnung des Ministers für soziale Fürsorge betreffend Fürforgemaßnahmen für die Zivilkriegsbeschädigten, ihre Angehörigen und Hinterbliebenen verlautbart.

Hienach erfahren die Fürforgemaßnahmen für die Zivilkriegsbeschädigten eine entsprechende Regelung und Ausgestaltung. Als Zivilkriegsbeschädigte haben jene Zivilpersonen österreichischer Staatsbürgerschaft zu gelten, die, ohne an den militärischen Operationen beteiligt gewesen zu sein, seit Beginn des Krieges durch die unmittelbare Einwirkung von Kriegereignissen verletzt wurden und hiedurch eine Verminderung ihrer Erwerbsfähigkeit in ihrem Beruf um mindestens 20 Prozent erlitten haben. Diesen Personen sowie ihren Angehörigen und Hinterbliebenen sollen bei vorhandener Bedürftigkeit Unterstützungen zuteil werden, die, nach dem Grade der Verminderung der Erwerbsfähigkeit und nach dem Wohnsitz des Zivilkriegsbeschädigten zur Zeit seiner Verletzung abgestuft, in der Regel mit Monatsbeträgen von 30 bis 60 Kronen pro Kopf in Aussicht genommen sind.

Diese Unterstützungen, über deren Dauer und rechtlichen Charakter die Verordnung nähere Bestimmungen enthält, werden über Anmeldung gewährt, die bei wem immer einer politischen Bezirksbehörde erfolgen kann und an jene politische Bezirksbehörde zu richten ist, in deren Gebiet sich das schädigende Kriegereignis zugetragen hat. Die Bewilligung erfolgt seitens der politischen Landesbehörde. In Fällen, in denen die in der Verordnung bestimmten Voraussetzungen für die Bewilligung einer Unterstützung nicht zutreffen, die jedoch besonders berücksichtigungswürdig erscheinen, können die Zentralstellen nach freiem Ermessen Unterstützungen gewähren. Zivilkriegsbeschädigten, beziehungsweise Angehörigen (Hinterbliebenen) von Zivilkriegsbeschädigten, welche vor dem Wirksamkeitsbeginne des eingangs erwähnten Gesetzes verletzt worden sind, werden bei Zutreffen der Voraussetzungen der Durchführungsverordnung die Unterstützungen vom 1. Jänner 1918 angefangen gewährt.

- **Dodatek k državnemu proračunu.** XLVI(1918)25, str. 2, Slovenec
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AB3H5MWN> – 17. 10. 2014

Poročilo o dopolnitvi državnega proračuna navaja tudi začasna sredstva za civilne vojne poškodovance.

Nova postavka je dotiranje dveh vojno-kreditnih zavodov v Galiciji, vojno-pomožnega fonda v Bukovini in južnega vojnega kreditnega zavoda. Za to je določenih 132 milijonov. 5 milijonov je vstavljenih kot začasni izdatek za civilne vojne poškodovance. Glavne postavke novih tekočih izdatkov tvorijo nakazila deželam in pa državni dolg. Za dežele je vstavljenih letno 70 milijonov. Državni dolg pa zahteva letno 184 milijonov več in sicer 93 milijonov za obresti in 91 milijonov za upravne izdatke. V državnem proračunu je za obrestovanje državnih dolgov vstavljenih 1702 milijona. Z dodatkom se ta izdatek pomnoži na 1795 milijonov kron.

- **Državna podpora civilnim vojnim poškodovancem.** 1(1918)3, str. 37, Samouprava.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1OZH2HZX> - 27. 9. 2014

Civilni poškodovanci in njihovi svojci.

Za civilne vojne poškodovance veljajo v zmislu zgorajšnjega zakona vse one civilne osebe avstrijskega državljanstva, ki so bile, ne da bi se vdeležile vojaških operacij med vojsko, po neposrednem vplivu vojske telesno poškodovane in so s tem zgubile 20% pridobitne sposobnosti.

Za svojce teh oseb je smatrati po zakonu one osebe, katerih preživljenje je bilo v trenutku ranitve poškodovanca odvisno od dela ali od zasluzka doseženega z delom poškodovanca in je vsled tega dana nevarnost, da ta zaslužek vsled tega ali popolnoma odpade, ali pa se vsaj za toliko zmanjša, da za preživljenje odvisnih oseb več ne zadostuje.

Osebe, za katere je bil poškodovanec po določenih občnega državljskega zakonika dolžan skrbeti, imajo pravico do podpore neglede na to, je li bilo njihovo preživljenje odvisno od zasluzka poškodovanca ali ne.

Pogoji za podporo.

Pogoji za podporo v zmislu zakona, odnosno izvršilne naredbe so:

- oseba je morala biti v resnici telesno poškodovana brez lastne krivde in ne da bi se sama vdeležila vojaških operacij,
- zmanjšana pridobitna sposobnost poškodovanca v njegovem dosedanjem poklicu;
- podpora mora biti potrebna. Podpora je po zakonu potrebna tedaj, če bi bilo brez tiste preživljenje poškodovanca ali njegovih svojcev ogroženo

Višina podpore poškodovancem.

Višina podpore vojnim poškodovancem je odvisna od kraja, kjer je imel poškodovanec v času poškodbe svoje redno bivališče, in od tega, za koliko se je pridobitna sposobnost poškodovanca zmanjšala.

Z ozirom na to je podpora določena sledeče:

- a) pri znižani pridobitni sposobnosti za najmanj 20%, vendar pa manj kot 40%, znaša državna podpora na mesec 30 K ne glede na bivališče;
- b) pri znižani pridobitni sposobnosti za 40%, vendar manj kot 60%, znaša državna podpora pri nas za mesto Ljubljana 45 K, za vse druge kraje v deželi pa 42 K na mesec;
- c) pri znižani pridobitni sposobnosti od 60 do 100%, za Ljubljano 48 K, za vse druge kraje v deželi pa 45 K;
- d) če je posledica poškodbe popolna pridobitna nesposobnost znaša državna podpora za poškodovano osebo v Ljubljani 54 K, v drugih krajih dežele pa 48 K na mesec.

- Glede odškodnine civilnim poškodovancem. 1(1918)6, str. 2, Goriška straža.

Spletni naslov:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PLMV33YD> – 27. 9. 2014

V kakih slučajih se pravica do odškodnine prizna?

Ista se prizna pod temi-le pogoji:

1. Poškodba mora biti težka ali vsaj taka, da se poškodovancu zniža za 20% pridobitvena zmožnost.

2. Da ni poškodovana oseba poškodbe z lastno krivdo povzročila, n. pr. pravico zgubi kdor se proti prepovedbi poda na nevarni kraj, kjer ga je potem nesreča doletela.

3. Poškodba mora biti neposredni učinek vojnih dogodkov ne pa n. pr. če je kdo vsled nalezljive bolezni ali naporov v begunstvu podlegel.

4. Prosilec mora biti res ubog, to je če je preživljanje dotične osebe brez podpore ogroženo. To mora potrditi duhovni in občinski urad.

Koliko znaša odškodnina?

Po minist. naredbi z dne 23. febr. 1918, drž. zak. št. 79, znaša tozadevna podpora 30–54 kron na mesec, ki se ravna po večji ali manjši poškodbi. Minist. naredba z dne 1. aprila 1918. je pa ta znesek za še enkrat toliko zvišala, tako da gre civilnemu poškodovancu mesečno od 60 do 108 K.

- Zakon z dne 18. avgusta 1918. I. o odškodninski dolžnosti države za krivične poškodbe civilnih oseb v sedanji vojni (štev. 317). Državni zakonik, 18. avgust 1918, str. 880 – 881.

Spletni naslov:

<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rsl&datum=1918&size=45&page=920>

– 27. 9. 2014.

§ 1.

(1) Ako je bila v sedanji vojni civilna oseba po pripadniku oborožene moči ali orožništva ali po njenem ukazilu usmrčena ali na telesu hudo poškodovana, mora dati država za imovinsko-pravne škode, nastale iz tega, primerno odškodnino.

V ostalih členih je opisan postopek za pridobitev odškodnine. Višina odškodnine je določena na splošno.

2.2. MED OBEMA VOJNAMA

- **Nova uredba o invalidih.** III(1920)102, str. 2, Domovina.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1IJJ6PCT> – 28. 9. 2014

Popis vseh invalidov in družin padlih vojakov v svrhu nakazanja preskrbnin po novi Uredbi o invalidih.

Popis obsega sledeče kategorije: 1.) invalide, 2.) družine padlih (umrlih in pogrešanih) vojakov, 3.) sirote brez očeta in matere, 4.) siromašne bivše internirane in konfinirane civilne osebe obojega spola, ki so zadobile poškodbe ali bolezni, 5.) siromašne družine onih oseb, ki jih je sovražnik usmrtil iz političnih ali vojaških razlogov, kakor tudi onih oseb, ki so pomrle za časa internacije ali pozneje, toda zaradi bolezni, ki so jo takrat zadobile ali se jim je poslabšala. 6.) civilne invalide in 7.) tuje državljane-invalide in družine padlih.

Vsem tem osebam je priznana *nova pravica* do stalne in izredne pomoči. Civilnim invalidom se bodo dajali umetni udje, prilika za zdravljenje in sredstva za ponovno usposobitev za pridobitveno delo.

- **Nova uredba o invalidih.** I(1920)20, str. 2, Jutro.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QUJEI2AJ> – 28. 9. 2014.

Enaka objava kot predhodna.

- **Popis vseh invalidov in družin padlih vojakov v svrhu nakazanja preskrbnin po novi Uredbi o invalidih.** 2(1920)38, str. 1, Ptujski list.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VV2GDW6E> – 28. 9. 2014.

Podobna vsebina kot v predhodnih dveh objavah.

- O načrtu invalidskega zakona. 1(1921)3, str. 1, Vojni invalid.

Brezdvomno bi bilo najpravičnejše, ako bi poslužila kot merilo za določevanje pokojnine poprečna svota, ki je potrebna za pristojno življenje; kajti invalid, ki se je žrtvoval za državo, ima pravico zahtevati od nje ono, kar mu je potrebno za življenje. Toda omenjeno merilo se ne more uveljaviti, ker bi se na ta način preveč obremenile državne blagajne, kar pa invalidi niti želimo niti zahtevamo. Razvidno je, da se radi slabega finančnega stanja naše države ne bi mogle izplačevati pokojnine v pravem času, ako bi se uporabila kot merilo za določevanje pokojnine poprečna vsota, potrebna za samostojno življenje. Zato predvideva načrt invalidskega zakona glede odmere pokojnine procentualni sistem, ki ga priznavajo vse moderne države. Količina pokojnine je odvisna od stopnje invalidnosti. Invalid, ki je 100 % delanezmožen, prejema polno invalidnino, invalid z manjšo stopnjo nesposobnosti le sorazmerni del polne invalidnine. Ako znosi n. pr. polna invalidnina za redova 1800 din. letno, prejema invalid s 70 % nesposobnosti 70 % polne invalidnine, kar znosi 1260 din. Za odmero pokojnine veljajo isti odstotki telesne nesposobnosti le pri invalidih s 70 % do 100 %, medtem, ko se pri invalidih z 20 % do 60 % ne glede količine pokojnine zmanjša odstotna vrednost telesne nesposobnosti za 10 %. N. pr.: invalid, ki je 50 % delanezmožen, prejema 40 % polne invalidnine, a ne 50 %. Vsekakor bi bilo pravično, da invalidi s 50 % nesposobnosti prejemajo 50 % polne invalidnine, ker jih moramo smatrati za srednje težke. Toda tozadavnemu predlogu zastopnikov invalidskih organizacij konferenca ni mogla ugoditi radi finančnih težkoč.

- Uredba o začasni pomoči invalidom in rodbinam padlih vojakov (št. 124). Uradni list deželne vlade za Slovenijo, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 4. maj 1921, str. 245 – 248.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:211> – 29. 9. 2014.

Člen 1.

Osebe, ki se smatrajo za invalide ter imajo po tej uredbi pravico do pomoči, so:

A. Vojni invalidi.

Za vojnega invalida v zmyslu te uredbe se smatra oni državljan:

- a) ki je po zakonu o ustroju vojske bivše Srbije, Črne gore, Avstro-Ogrske, Belgarije ali kakšne zavezniške države kot vojni obveznik ali
- b) kot dobrovoljec ali četnik obojega spola ali kot vstaš za naše ujedinjenje vršil vojno dolžnost in službo ter
brez lastne krivde dobil rano ali izgubil zdravje ali ki se mu je zdravje poslabšalo, in sicer vse tolikanj, da ga je zaradi tega vojaško oblastvo spoznalo za nesposobnega za vojno službo in da se je njegova sposobnost za pridobitno delo zmanjšala najmanj za 20 %.

B. Vojni ujetniki.

Bivši vojni ujetniki imajo ob pogojih prejšnje točke pravice vojnega invalida, če so dobili poškodbo ali bolezen ali če se jim je ta poslabšala ob prisilnem delu ali v taboriščih.

C. Civilni invalidi.

Za civilnega invalida se smatra oni državljan obojega spola, ki je ob vojnih operacijah (bombardiranj, metanju bomb, eksploziji min, plinov itd.) brez lastne krivde pretrpel isto kar vojni invalid.

Našteti so še: Č. Pogrešanci, D. Interniranci in konfiniranci, E. Siromašna rodbina, F. Tuji državljani.

- **Uredba o izpremembah in dopolnitvah o začasni pomoči invalidom in rodbinam padlih vojnikov z dne 14. februarja 1920 (št. 125).** Uradni list deželne vlade za Slovenijo, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 4. maj 1921, str. 248 – 249.
Spletni naslov:
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:211> – 29. 9. 2014

Uredba določa višino dodatka za upravičence do pokojnine. Višina dodatka v osnovi določa, če ima upravičenec hišo ali če jo nima ter plačuje stanarino. Za Slovenijo je bila višina dodatka za invalide naslednja:

Stopnja invalidnosti (%)	Invalid ima v posesti hišo (din)	Invalid nima v posesti hišo in plačuje stanarino (din)
20 – 50	24	31
51 – 70	18*	23*
71 - 100	41	55
Preko 100	88	125

* Verjetno tipkarska napaka

- **Za civilne vojne invalide.** 5(1922)29, str. 3, Jugoslavija
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TOTTCPXM> – 17. 10. 2014

— Za civilne vojne invalide. Ministrstvo za socialno politiko Izdeluje pravilnik, po katerem bodo posebne komisija pregledale tudi take osebe, ki so postale invalidi vsled sovražnikovih činov (deportacije, nasilstva itd.), ki so postali invalidi vsled konfinacije ali internacije in ki so pomorščili vsled sovražnih bomb, torpediranja, eksplozije itd. Prvi dve kategoriji civilnih invalidov dobe isto pokojnino z dvakratnimi dokladami, kakor vojni invalidi, dočim dobi zadnja kategorija le eukratno doklado.

– **Dokumenti povezani s civilnimi vojnimi poškodovanci iz Pokrajinskega arhiva Koper.**

(dokumente je poiskal g. Ciril Habe)

SI PAK KP 333, T.E. 1, a.e. 19 (memorandum - pismo Raimonda Smet)

SI PAK KP 333, T.E. 1, a.e. 19 (pismo Matevža Bremec)

SI PAK KP 333, T.E. 1, a.e. 19 (pismo Nikolaja Pelhan)

SI PAK KP 333, T.E. 1, a.e. 19 (pismo Frančiške Krašovec)

SI PAK KP 333, T.E. 1, a.e. 19 (pismo Josipa Staniča)

SI PAK KP 333, T.E. 1, a.e. 8 (pismo Ivana Grgiča)

V dokumentih so opisi vojnih poškodb civilnih oseb, o priznanjih statusa invalida, problemov pri izplačevanju odškodnin in invalidnin.

– **Zakon o začasni pomoči invalidom in rodbinam padlih, umrlih in pogrešanih vojnikov kakor tudi nekaterih civilnih vojnih žrtev (št. 30).** Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 14. februar 1922, str. 117 – 122.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:212> – 29. 9. 2014.

Člen 1.

Osebe, ki imajo po tem zakonu pravico do državne pomoči, so:

A. Vojaški invalidi.

Za vojaškega invalida v zmyslu tega zakona se smatra oni državljan:

- a) ki je po zakonu o ustroju vojske Srbije, Črne gore, Avstro-Ogrske, Bolgarije ali kakšne zavezniške države kot vojaški obveznik ali kot vojniki kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ali
- b) kot dobrovoljec ali četnik obojega spola ali kot vstaš za naše ujedinjenje vršil vojaško dolžnost in službo ter brez lastne krivde dobil rano ali izgubil zdravje ali ki se mu je zdravje poslabšalo, in sicer vse tolikanj, da se je njegova pridobitna sposobnost zmanjšala najmanj za 20 %.

B. Vojni ujetniki.

Vojni ujetniki imajo ob pogojih prejšnje točke pravice vojaškega invalida, če so dobili poškodbo ali bolezen ali če se jim je ta poslabšala ob prisilnem delu v taboriščih.

C. Civilni invalidi.

Za civilnega invalida se smatra oni državljan obojega spola, ki je ob vojaških operacijah (bombardiranju, metanju bomb, eksploziji min, plinov itd.) ali zbog sovražnih krutosti brez lastne krivde pretrpel isto kar vojaški invalidi.

Našteti so še: Č. Pogrešanci, D. Interniranci in konfiniranci, E. Siromašna rodbina, F. Tuji državljeni.

Člen 2.

Vrste pomoči.

Pomoč se daje:

- 1.) z brezplačnim zdravljenjem in umetnimi udi (protezami);
- 2.) s strokovnim poukom (profesionalno re-educacijo);
- 3.) s podporo ob ustanovitvi ali izboljšavi samostojnega pridobitnega položaja;
3. a) z oddajanjem zemlje poljedelcem-invalidom kakor tudi sredstev za poljedelsko proizvodnjo;
- 4.) s podeljevanjem pravice do prodajanja tobaka, srečk razredne loterije in drugih monopolnih predmetov;
- 5.) z oddajanjem služb v javni upravi in v samoupravnih telesih;
- 6.) z oddajanjem delovnih mest v javnih in privilegiranih podjetjih kakor tudi s posredovanjem za delo sploh;
- 7.) z raznimi privilegiji;
- 8.) z brezplačno vožnjo;
- 9.) s pokojnino (invalidsko podporo);
- 10.) s posebnim dodatkom;
- 11.) s pogrebnimi stroški; in
- 12.) s podpiranjem združb vojnih invalidov.

- **Pravilnik za izvrševanje zakona o začasni pomoči invalidom in rodbinam umrlih, padlih in pogrešanih vojakov kakor tudi nekaterih civilnih vojnih žrtev (št. 254).** Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 4. avgust 1922, str. 537 – 542.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:212> – 29. 9. 2014.

§ 2. Namen prednjega zakona ni bil, omejiti kategorije oseb, ki imajo pravico do raznih pomoči, nego je še povečal število oseb, n. pr. s civilnimi osebami in tujimi državljani. Zaradi tega je treba odredbe prednjega zakona dopolniti z odredbami prejšnjih zakonov, kolikor njih prejšnje odredbe ne nasprotujejo odredbam novega zakona.

Pogrebni stroški.

§ 111. Za vojne invalide se smatrajo tudi vojaški in civilni vojni invalidi.

Pogrebni stroški se izplačujejo rodbini ali oni osebi ali družbi ali napravi, ki jo zadenejo ti stroški; izpričevati se morajo s pravnimi računi.

Pogrebni stroški se izplačujejo v 15 dneh po dnevu smrti.

Rodbina nima pravice do pogrebnih stroškov, ako se invalid iz posebnih razlogov pokoplje ob državnih stroških.

§ 137. Vojna okrožja in okrožne zaščite, odnosno pokrajinske uprave, vodijo posebe kartotečno evidenco o vojaških in posebe o civilnih invalidih. Pri civilnih invalidih se označuje na vsakem obrazcu: «civilni invalid».

- **Pravilnik za izvršitev odločbe ministrskega sveta št. 38652 z dne 13. aprila 1923 (št. 250).** Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 26. julija 1923, str. 453 – 454.

Spletni naslov:

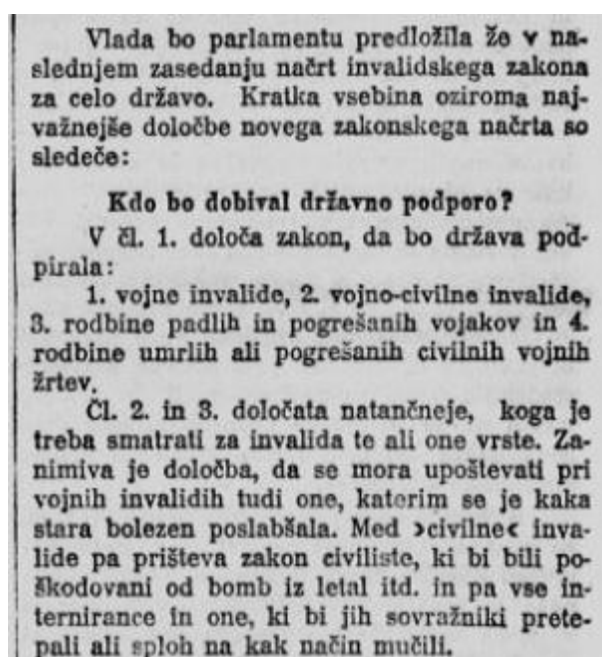
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:213> – 29. 9. 2014

Ker se je ugotovilo z dosedanjo uporabo zakona o začasni pomoči invalidom z dne 28. decembra 1921. in s poročili združbe vojnih invalidov, da so se pojavile nepravilnosti in neenakosti tako pri okategoriziranju osebnih invalidov po posameznih komisijah za pregled invalidov kakor tudi v poslovanju nekaterih invalidskih sodišč pri priznavanju pokojnine osebnim invalidom in rodbinam vojakov, padlih, umrlih in pogrešanih v vojni, ter se je izvestnim osebam priznala invalidska pokojnina, dasi po zakonu nimajo pravice do nje, in sicer v škodo državne blagajne in oseb, ki jim invalidska pokojnina dejansko pripada, je odredil ministrski svet z odločbo z dne 13. aprila t. l., št. 38.652, revizijo vseh odločb, s katerimi so se doslej priznale invalidske pokojnine osebnim invalidom in rodbinam, in potrebni vnovični pregled osebnih invalidov, katerim se je invalidska pokojnina priznala. Ta odločba ministrskega sveta je uzakonjena s členom 35. zakona o proračunskih dvanajstinah za mesece julij, avgust in september 1923. S to odločbo in z omenjenim zakonskim predpisom sem pooblaščen, ustanoviti potrebne komisije, določiti njih število, število njih članov in predpisati njih pravice in dolžnosti.

- **Načrt invalidskega zakona.** 52(1924)217, str. 5 – 6, Slovenec.

Spletni naslov:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NBN3Y5HW> – 30. 9. 2014.

V nadaljevanju so predstavljena še naslednja poglavja:

Kdo je rodbinski član?

Pravico do podpore izgube.

Podpore.

Brezplačno zdravljenje.

Proteze.

Strokovni pouk.

Pravica do služb.

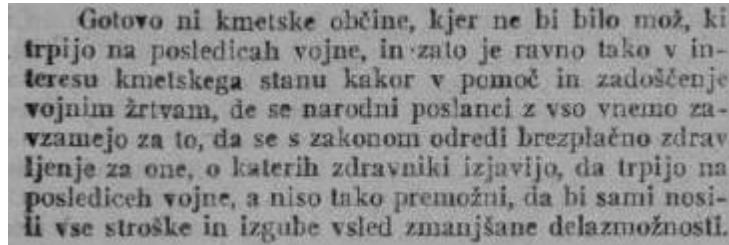
Posojila.

Narodni fond za invalide.

Invalidi in trafike.

- **Varstvo in pomoč vojnim žrtvam.** 58(1924)7, str. 2 – 3, Slovenski gospodar. Spletni naslov: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8D9WU4G9> – 30. 9.2014.

Kritična presoja varstva invalidov in žrtev prve svetovne vojne.

Gotovo ni kmetske občine, kjer ne bi bilo mož, ki trpijo na posledicah vojne, in zato je ravno tako v interesu kmetijskega stanu kakor v pomoč in zadoščenje vojnim žrtvam, da se narodni poslanci z vso vneemo zavzamejo za to, da se s zakonom odredi brezplačno zdravljenje za one, o katerih zdravniki izjavijo, da trpijo na posledicah vojne, a niso tako premožni, da bi sami nosili vse stroške in izgube vsled zmanjšane delazmožnosti.

- **Izpremembe in dopolnitve v pravilniku za izvrševanje zakona o začasni pomoči invalidom z dne 28. decembra 1921.(št. 186).** Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 25. junij 1924, str. 353 – 354. Spletni naslov: <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:214> – 30. 9. 2014.

Med drugim so na novo določili glede protez:

«Invalid, ki mu je potrebna nova proteza (apar-
rat) ali poprava stare, se mora obrniti s prošnjo na
najbližje policijsko (politično) oblastvo, ki jo
pošlje upravi ortopedskega zavoda, in sicer: za Sr-
bijo, Vojvodino in Šrem ortopedskemu zavodu v
Beogradu; za Hrvatsko, Slavonijo in severni del
Dalmacije zavodu v Zagrebu; za Slovenijo zavodu
v Ljubljani ali Celju; za Črno goro, Hercegovino in
južni del Dalmacije zavodu v Trebinju; za Bosno pa
zavodu v Beogradu, Zagrebu ali Trebinju, kamor je
pač invalidu prikladnejše iti. Ko zavod prejme proš-
njo, oceni njeno utemeljenost ter pozove, če je tre-
ba, invalida, naj pride; če pa pribod ni potreben in
ima zavod mero, izdelala protezo ter jo pošlje po
pošti.»

- **Invalidski zakon (št. 366).** Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 12. december 1925, str. 785 – 791 Spletni naslov: <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:215> – 30. 9. 2014

I. poglavje.

Osebe, zaščitene s tem zakonom.

Člen 1.

Vojni in vojaški invalidi in rodbine oseb, padlih, umrlih in pogrešanih, v vojni, rodbine umrlih invalidov, osebe, onesposobljene pri opravljanju vojaške službe, službene ali javne dolžnosti, kakor tudi civilni vojni invalidi obojega spola in njih zaostale rodbine imajo pravico do državne zaščite in pomoči skladno z odredbami tega zakona.

Vojni invalidi.

Člen 2.

Za vojnega invalida po tem zakonu se smatra oni državljan kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki dobi v njeni vojski, opravlja vojaško dolžnost ali službo, ali zaradi nje, ali opravlja po naredbi oblasti dolžnost za vojaške namene od dne mobilizacije (mobilizacija, koncentracija, operacija, premirje in demobilizacija) do šestih tednov, odkar je demobiliziran, brez lastne krivde poškodbo ali bolezen in se je zaradi tega njegova sposobnost za obče pridobitno delo tolikanj zmanjšala, da ga spozna pristojno oblastvo za invalida.

Člen 3.

Civilni vojni invalidi so one osebe obojega spola, ki so ob vojaških operacijah, bombardiranju, metanju bomb in plinov, eksploziji min itd., kakor tudi med internacijo in konfinacijo pretrpele isto kar vojni vojaški invalidi.

Med osebe zaščitene z zakonom so uvrščeni še vojaški invalidi, rodbine in tujci.

II. poglavje.

Vrste državne zaščite in pomoči.

Člen 9.

Država daje zaščito in pomoč:

I. invalidom:

- 1.) brezplačno zdravljenje;
- 2.) proteze in druge ortopedske pomočke;
- 3.) strokovni pouk;
- 4.) olajšave za izvrševanje obrtov;
- 5.) posredovanje pri iskanju dela in službe kakor tudi prvenstvo pri dobivanju državne službe ob enakih pogojih;
- 6.) podpore in posojila za ustanovitev ali izboljšavo samostalnega pridobitnega položaja;
- 7.) brezplačno vožnjo;
- 8.) invalidnino;
- 9.) pogrebne stroške;
- 10.) dosmrtno vzdrževanje v invalidskih domih ob popolni nesposobnosti;

II. rodbinskim članom padlih, umrlih in pogrešanih vojaških oseb in umrlih invalidov:

- 1.) brezplačno zdravljenje in zdravila;
- 2.) proteze in druge ortopedske pomočke;
- 3.) strokovni pouk;
- 4.) posredovanje pri iskanju dela in službe;
- 5.) podpore in posojila za ustanovitev ali izboljšavo samostalnega pridobitnega položaja;
- 6.) invalidnino;

III. roditeljem, bratom in sestram denarno podporo;

IV. invalidske združbe imajo prvenstveno pravico pri podeljevanju raznih dopustil, kakor bioskopov, zakupa železniških restavracij itd., toda le ob enakih pogojih.

Za civilne vojne invalide je pomemben 98. člen:

Člen 98.

Civilni vojni invalidi kakor tudi oni, ki so to postali zbog interniranja ali konfiniranja, imajo pravico do invalidnine in dodatkov, določenih s tem zakonom, samo, če so siromašnega stanja. Vojaški vojni invalidi, glede katerih ni določeno v tem zakonu kaj drugega, prejemajo, če niso siromašnega stanja, samo polovico osebne invalidnine brez dodatka. Oni invalidi, ki se zaposlujejo po tem zakonu pri občinskih ali oblastnih samoupravah, prejemajo, dokler so zaposleni, polovico invalidnine brez dodatka.

- **Pravilnik za izvrševanje invalidskega zakona (št. 54).** Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 13. februar 1926, str. 74 – 78.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:216> – 30. 9. 2014.

K členu 99.

Najsi je videti iz prvega odstavka tega člena, da se nanašajo kategorije, označene glede na odstotke, na osebe, ki se spoznajo po tem zakonu za invalide, je treba vendarle te kategorije uporabljati tudi na vse one osebe, ki so postale invalide v minulih vojnah; to je osobito potrebno, ker se določa po odstotku tudi kategorija, po kategoriji pa tudi invalidnina.

Ti odstotki, odnosno te kategorije, se nanašajo prav tako na civilne invalide iz minulih voju.

- **Pravilnik o odkupovanju invalidnine in podpore.** Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 21. december 1926, str. 799.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:216> – 30. 9. 2014.

Člen 1.

Uživalcem invalidnine in podpore, ki so prevedeni na prejemke po invalidskem zakonu z dne 17. novembra 1925., sme država skladno s členom 104. na njih zahtevo odkupiti invalidnino in podporo, in sicer:

- a) z dajanjem kapitala;
- b) z dajanjem zemljišč;
- c) z dajanjem ugodnosti.

Člen 2.

Odkupovanje se vrši prvenstveno lažjim invalidom, potem vdovam z otroki, ki že pridobivajo ali kmalu začno pridobivati, in naposled težkim in popolnim invalidom.

Člen 14.

Onemu, ki se mu izplača odkupnina, morajo finančne uprave ali delegacije takoj ustaviti nadaljnje izplačevanje invalidnine ali podpore; to vknjižijo v svojih kontrolnikih, sklicevaje se na odločbo ministra za socialno politiko, ter pošljejo o tem poročilo ministrstvu za socialno politiko in ministrstvu za finance.

- **Pravilnik o odkupovanju invalidnine in podpore.** 7(1927)1, str. 3, Vojni invalid

Predstavitev Pravilnika o odkupovanju invalidnine in podpore.

- **Goršič, France. Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji.** 42(1928)9/10, str. 228 – 233 in št. 11/12, str. 278 – 284, Slovenski pravnik.

Spletni naslov:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-C1D98OSQ> – 3. 10. 2014.

Na 282 strani je avtor o zaščiti vojnih invalidov zapisal:

Zaščita vojnih invalidov je urejena po invalidskem zakonu in po pravilniku za izvrševanje invalidskega zakona. Pravico do državne pomoči in zaščite imajo vojni in vojaški invalidi ter rodbine padlih, umrlih in v vojni pogrešanih oseb, rodbine umrlih invalidov, dalje osebe, onespobljene pri opravljanju vojaške službe ter službene in javne dolžnosti, končno civilni vojni invalidi obeh spolov in njihove preživle rodbine. Državna zaščita in pomoč obsega brezplačno zdravljenje, proteze in druge pripomočke, strokovni pouk, olajšave za izvrševanje obrtov, posredovanje pri iskanju dela in služb, podpore in posojila za ustanovitev ali izboljšavo samostojnega pridobitnega položaja, brezplačne vožnje, invalidnine, pogrebne troške ter dosmrtno oskrbo v invalidskih domih ob popolni onespobljenosti; za člane rodbin padlih pa brezplačno zdravljenje, proteze, strokovni pouk, podpore, posojila in invalidnine.

- **Invalidski zakon (št. 326).** Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, 5. avgust 1929, str. 625 – 633.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:220> – 30. 9. 2014.

§ 1.

Državna zaščita in pomoč po odredbah tega zakona pripada:

- 1.) vojnim invalidom; in
- 2.) rodbinam in roditeljem (§ 37.) bojnikov:
  - a) padlih v vojni;
  - b) umrlih med vojno za dobljenimi ranami, poškodbami ali poškodbami ali za boleznimi, dobljenimi pri opravljanju obvezne in odrejene vojaške dolžnosti;
  - c) pogrešanih v bojih, o katerih pa se zanesljivo ve, da niso niti pobegnili niti se vdali sovražniku; in
  - č) umrlih vojnih invalidov.

Vrste državne zaščite in pomoči.

§ 6.

Država daje te-le vrste zaščite in pomoči:

I. Vojnim invalidom:

- 1.) dosmrtno ali začasno vzdrževanje v invalidskih domovih;
- 2.) invalidnino;
- 3.) proteze in druge ortopedske pomočke;
- 4.) brezplačno zdravljenje;
- 5.) pouk;
- 6.) posredovanje dela in prvenstvo pri dobivanju državne ali samoupravne službe;
- 7.) pomoč za ustanovitev ali izboljšavo samostalnega pridobitnega položaja;
- 8.) brezplačno vožnjo; in
- 9.) pogrebne stroške.

II. Rodbinam po § 1. tega zakona:

- 1.) invalidsko podporo;
- 2.) pohabljenim brezplačno zdravljenje in aparatiranje v ortopedskih zavodih in brezplačno vožnjo; in
- 3.) pouk.

III. Roditeljem: denarno pomoč in brezplačno vožnjo zaradi zdravniško-komisijskega pregleda po odredbah tega zakona.

Invalidski zakon iz leta 1929 je močno skrčil vrsto upravičencev do državne zaščite. Ne priznava jo civilnim vojnim invalidom, vojnim invalidom z invalidnostjo manjšo od 30%, mirnodobskim vojaškim invalidov ter rodbinam omenjenih skupin invalidov. Zmanjšal je v primerjavi s prejšnjimi zakoni tudi vrste državne zaščite in pomoči. V 103. členu je natančno določeno, katerim skupinam je odvzeta državna zaščita:

Invalidnina, denarna podpora in dodatki, pri-
sojeni po odredbah invalidskega zakona iz leta 1925,
prestanejo teči v vsakem primeru od
dne 1. oktobra 1929., in sicer:

1.) vsem priznanim vojnim invalidom izpod 30 %
onesposobljenosti.

Med te spadajo tudi oni vojni invalidi, ki so pre-
jemali s tem odstotkom po členu 44. invalidskega
zakona iz leta 1925. polno invalidnino;

2.) vsem priznanim civilnim vojnim invalidom
obojege spola, njih rodbinam in roditeljem po čle-
nu 3. invalidskega zakona iz leta 1925.;

3.) vsem vojnim invalidom — iz mirne dobe —
po členih 4. in 5. invalidskega zakona iz leta 1925.
in po členih 26. in 27. zakona o podpori vojnih inva-
lidov iz leta 1878. z izpremembami in dopolnitvami
tega zakona do leta 1914. kakor tudi rodbinam in
njih roditeljem, ki jim je bila dodeljena potem, ko je
stopil v veljavo invalidski zakon iz leta 1925.

Za invalidnino se ne smatra podpora, ki se je
priznala z izvršnimi odločbami pristojnih sodišč po
členu 27. zakona o podpori vojnih invalidov iz leta
1878. z izpremembami in dopolnitvami do leta 1914.
podčastnikom in značarjem* ali njih rodbinam po od-
redbah členov 24. in 25. zakona o ustroju vojske iz
leta 1904., tudi preden je stopil v veljavo invalidski
zakon iz leta 1925.;

4.) vsem aktivnim častnikom - vojnim invalidom,
ki so prejeli invalidnino po členu 114. invalid-
skega zakona iz leta 1925., kakor tudi vsem osebnim
vojnim invalidom, ki niso siromašni;

5.) vsem vojnim invalidom kakor tudi osebam,
ki so od teh izvajale svojo pravico, če so zbog raz-
nih bolezni, bodisi prejšnjih, bodisi dobljenih med
vojno, ali tudi poznejših priznani za vojne invalide z
izvršnimi odločbami pristojnih sodišč izza dne 1. ok-
tobra 1915.;

6.) vsem onim, ki so bili kaznovani z izvršno
sodno sodbo po odredbah točke 1. pod c) § 5. tega
zakona;

7.) vsem onim izseljenim, ki se po razglasitvi
tega zakona ne vrnejo v domovino do dne 1. no-
vembra 1929.;

8.) vsem onim, glede katerih velja kakšen izmed
primerov, naštetih v § 42. tega zakona;

9.) vsem rodbinam in roditeljem oseb, omenjenih
v točkah 6.) 7.) in 8.) tega paragrafa;

10.) vsem onim, glede katerih velja primer iz
drugega odstavka § 109. tega zakona;

11.) vsem rodbinam in roditeljem umrlih vojnih
invalidov z 20, 30 in 40-% onesposobljenosti, ki so
jim priznane pravice po odredbah invalidskega za-
kona iz leta 1925., kolikor obstoje taki primeri;

12.) vsem roditeljem, po § 37. tega zakona, ki
imajo polnoletnega sina in katerih padli, pogrešani
ali umrli sin ima rodbino (ženo in otroke), ki pre-
jema invalidsko podporo; in

13.) bratom in sestram padlih, umrlih in pogreša-
nih bojnikov in umrlih vojnih invalidov kakor tudi
za delo nesposobnim otrokom kot takim preko
16. leta starosti, ki so prejeli invalidnino po od-
redbah člena 53. invalidskega zakona iz leta 1925.

- **Navodilo za ocenjevanje pridobitne nesposobnosti vojnih invalidov (št. 327).**
Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Kraljevina Srbov, Hrvatov in
Slovencev, 5. avgust 1929, str. 633 – 636.
Spletni naslov:
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:220> – 30.
9. 2014.

Za invalidskim zakonom je objavljeno Navodilo za ocenjevanje pridobitne nesposobnosti vojnih invalidov. Uvodoma je zapisano:

Onesposobljenost vojnih invalidov se ocenja odstotno, sorazmerno z važnostjo poškodovanega organa in z velikostjo poškodbe glede na to navodilo in na § 8. invalidskega zakona.

Onesposobljenost v odstotkih od 20 do 100 je vzeta glede celotnega organizma, ne pa samo za poškodovanega organa, za invalidovo obče delo in pridobivanje, ne glede na njega izobrazbo, pridnost, moč, nadarjenost, starost, poklic (profesijo) i. dr.

Pravičnost ocene je zavisna od čim točnejšega in vestnejšega zdravniškega pregleda dotičnega invalida; zaradi tega se mora vsak primer ob ocenjanju točno preiskati.

V nadaljevanju so za posamezne poškodbe določeni deleži invalidnosti, med njimi jih je precej popolnoma enakih kot veljajo še danes.

- **Novi invalidski zakon.** 9(1929)12, str. 1-2, Vojni invalid.

Kdo je zaščiten?

Vojni invalidi, njihove rodbine, vdove in sirote v vojni padli ali pogrešanih vojakov in oficirjev in dobrovoljci, ki so se borili v vrstah naše vojske.

Vojni invalid je tisti državljan kraljevine SHS, ki je zadobil brez lastne krivde od dneva vojne napovedi do povratka vojske v redno stanje kot vojak rane ali druge take poškodbe, da imajo za posledico neredno funkcioniranje posameznih organov telesa. Za pogrešanega se smatra oni, o katerem ni 6 mesecev po povratku vojske v normalno stanje nobenih zanesljivih poročil, da je pri življenju. K rodbini spada zakonska žena, zakonska in nezakonska (osvojenca) deca.

Pripomba: Kakor je opaziti, odslej ne bodo več spadali med vojne invalide vojaški invalidi, to je oni, ki so zadobili bolezni ali poškodbe pri vojakih v mirnem času. Isti bodo sigurno spadali pod drugi zakon. Nadalje ne bodo spadali več civilni vojni invalidi, interniranci, konfiniranci i. t. d.

Državno zaščito in pomoč po tem zakonu bodo imeli tudi dobrovoljci tako domači kakor inozemski, ki so služili v vojski SHS. Pa tudi inozemski invalidi (tujci državljanji) uživajo vso zaščito pri nas, ako dajejo njihove države našim invalidom iste pravice.

- **Nova invalidska sodišča in odkup invalidnine.** 10(1929)158, str. 1, Jutro.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-O10D4Q0M> – 17. 10. 2014.

Tudi Jutro poroča, komu bo po invalidskem zakonu iz leta 1929 odvzeta invalidska zaščita – tudi civilnim vojnim invalidom.

Denar tega fonda se bo polagal pri Državni hipotekarni banki, državni papirji pa pri glavni državni blagajnici.
Prehodne določbe odredajo, da prenehajo invalidnine in invalidske podpore kakor tudi specialne doklade po zakonu iz leta 1925, najkasneje s 1. oktobrom 1929, in sicer za vojne invalide z manj ko 30 % nesposobnostjo, nadalje se ukine invalidnina in invalidska podpora civilnim vojnim invalidom obeh spolov, njihovim rodbinam in roditeljem po čl. 3. zakona iz leta 1925., vojaškim invalidom iz mirnega časa po čl. 4. in 5. invalidskega zakona iz leta 1925., vsem aktivnim oficirjem vojnim invalidom, ki so prejeli invalidnino po čl. 114. invalidskega zakona iz leta 1925., kakor vsem vojnim invalidom, ki niso siromašni, nadalje vsem vojnim invalidom in osebam, katerim so pristojna sodišča priznala vojno invalidnost zaradi obolevnosti pred vojno, v borbah ali kasneje in to po 1. oktobru leta 1925., vsem onim, ki so bili z izvršnimi obsodbami sodišč kaznovani, ter končno vsem izseljencem, ki se ne vrnejo v domovino do 1. novembra 1929.

- **Novi invalidski zakon.** 33(1929)29, str. 1 - 2, Slovenski gospodar.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-MKS488AQ> – 30. 9. 2014.

Kdo je deležen zaščite in podpore?

Po tem zakonu pripada državna zaščita in podpora vojnim invalidom, njihovim rodbinam in staršem, vdovam in sirotam v vojni padlih ali izginulih oficirjev in vojakov. Državno zaščito in pomoč dobivajo tudi dobrovoljci tako domači kakor tudi inozemski, ki so služili v vojski SHS. Inozemski invalidi uživajo vse pravice tega zakona, ako tudi tuje države dajo našim invalidom iste pravice. Za rodbino se smatrajo zakonita žena ter zakonski in nezakonski od početka vojne pozakonjeni otroci. Pravice do zaščite in podpore nimajo tisti, ki so prešli k sovražniku, ki so dezertirali in oni, ki so kaznovani od vojaškega ali civilnega sodišča za dela zagrešena v vojski in obsojeni na najmanj 1 leto ječe, kakor tudi ne oni, ki so od rednih sodišč obsojeni na 1 leto zopora radi dejanja iz koristoljubja.

- **Zakon o izpremembah in dopolnitvah invalidskega zakona z dne 4. julija 1929 (štev. 30).** Uradni list kraljevske banske uprave Dravske banovine. Kraljevina Jugoslavija. 14. Decembar 1929, str. 80 – 82.
Spletni naslov:
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:182> – 30. 9. 2014.

§ 1.

Oddelku I. § 6. naj se doda na koncu poseben odstavek:

«Vojni invalidi imajo pravico do državne zaščite in pomoči po točkah 3.), 4.), 5.), 6.) in 8.), ne glede na imovinsko stanje, kolikor ni odrejeno s tem zakonom drugače. Pravico do prejemanja invalidnine in do ostalih vrst zaščite in pomoči po tem zakonu imajo samo, če so siromašnega stanja.»

Za razumevanje spremembe 6. člena Invalidskega zakona iz leta 1929 – v bistvu je določena manjša državna zaščita.

- **Zakon o izpremembah in dopolnitvah invalidskega zakona z dne 4. julija 1929.** 9(1929)22, str. 2 - 3, Vojni invalid.

Zakon je objavljen tudi v reviji Vojni invalid.

- **Zakon o izpremembah in dopolnitvah invalidskega zakona z dne 4. julija 1929, in njega izprememb in dopolnitev z dne 4. decembra 1929 (števil. 207).** Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine. 6. november 1930, str. 527 – 528.
Spletni naslov:
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:183> – 30. 9. 1930

§ 5.

V prvem odstavku § 12. odpadejo besede: »ki so siromašni«, po besedi »vojnec« pa odpade pika in se doda: »neglede na imovinsko stanje«.

V tretjem odstavku se zamenjajo besede: »vojni invalidi I., II., III., IV., V. in VI. skupine« z besedami: »vojni invalidi I. skupine«, neglede na imovinsko stanje, kakor tudi vojni invalidi II., III., IV., V. in VI. skupine«.

- **Stvarni predlogi k izboljšanju današnjega invalidskega zakona (Iz celjske spomenice).** 11(1931)1, str. 1 – 2, Vojni invalid.

Sedanji položaj vojnih žrtev nas sil, da sklepamo in predlagamo svoje predloge k izboljšanju invalidskega zakona. Tega važnega dela se je lotila pridno in smotreno tudi naša nadvse agilna organizacija v Celju. Odbor in po večini njegov tajnik tov. Kovač, je pripravil za svoj občni zbor, ki se je vršil dne 6. januarja t. l. v Celju, obširno spomenico za Njegovo Veličanstvo kralja, v kateri je očrtal različne nedostatke in naše upravičene želje.

Vzemimo v Prehodnih naredbah § 103, ki pravi: »Invalidnina, denarna podpora in dodatki, prisojeni po odredbah invalidskega zakona iz leta 1925 prostanco teči v vsakem primeru od dne 1. okt. 1929.« Ne reče pa, da vsi dotični, ki jih navaja iz gube pravice, torej je to sporno in ne negira § 5 občnega drž. zak. ako pomislimo pri tem, da bi morali vsi prejšnji paragrafi, ki določajo odvzem veljati šele v bodoče po razglasitvi zakona.

V Avstriji je invalidnina pri nižjih procentih invalidnosti sicer le nekoliko višja od naše, stopnjuje pa rapidno tako, da se nesposobnost s 75% smatra že za polno invalidnost. Polni invalid dobiva tamkaj mesečno okrog 1000 Din, z dodatkom celo 2064 Din, slepci 2592 Din. To so prejemki, s katerimi lahko žive.

Najbolj pravična rešitev glede invalidnine bi bila, ako bi se zakonodajalec postavil na čisto socialno stališče ter odmeril invalidnino brez razlike čina, in sicer po sledečem ključu:

Minimalna baza naj se označi z X.

Ker je invalidom nesposobnost komisijsko ugotovljena s procenti, naj bi invalidnina stopnjevala po procentih in sicer:

invalidnina = X krat %.

Invalidnino bi moral prejemati vsak, neglede na premoženjsko stanje, le dodatke siromašni.

Višina invalidnine bi se morala ravnati v skladu z drugimi državami.

- **Načrt sprememb in dopolnitev v invalidskem zakonu.** 12(1932)12, str. 1 - 3, Vojni invalid.

V obširnem sestavku civilni vojni invalidi niso omenjeni.

- **Glavne točke spremembe invalidskega zakona.** 13(1933) 7, str. 1, Vojni invalid.

Kaj mora predvsem popraviti novi, invalidski zakon?

1. Da bodo dobili zopet priznanje reducirani 20% invalidi, čeprav dobe samo delno zaščito po invalidskem zakonu, n. pr. brez invalidnine.

2. Invalidom bolnikom se mora vrniti zaščita, ker je treba upoštevati med poškodbami ravno tako elementarne vzroke, kakor z orožjem. V vojski so povzročili v veliki meri poškodbe mraz, sneg, dež, voda, infekcije itd.

Tudi družinam za boleznimi umrlih je treba dati zaščito.

3. Urediti je treba vprašanje vojaških invalidov, katere je invalidski zakon iz leta 1929 izvrzel, pa še danes nimajo nobenih drugih predpisov in so popolnoma nezaščiteni. Ako se ne napravi za nje posebnih določil, naj jih zaščiti zopet invalidski zakon.

4. Enako kot za vojaške invalide, je treba storiti tudi za civilne invalide, ki so bili v vojski od sovražnikov poškodovani.

- **Schauer Dolfe. Kako je pri nas urejeno vprašanje zaščite vojnih invalidov.** V: Veliki koledar Kmetijske matice za leto 1933. Ljubljana 1932, str. 88 – 95.

Predstavitev določil invalidskega zakona iz leta 1929. Poudarjeno, da so državno zaščito izgubili civilni vojni in mirnodobski vojaški invalidi.

- **Uredba o izpremembah in dopolnitvah Invalidskega zakona od 4. julija 1929 z izpremembami in dopolnitvami od 4. septembra 1929 in od 18. septembra 1930 (štev. 207).** Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine. Kraljevina Jugoslavija, 18. April 1936, str. 313 – 315.
Spletni naslov:
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:197> – 1. 10. 2014.

Za § 103. se dodaja nov § 103. a, ki se glasi:

»§ 103. a.

Kljub § 4. in točki 5. § 103. tega zakona se prizna pravica do invalidnine in ostalih vrst zaščite in pomoči po tem zakonu osebnim invalidom (in njih rodbinam), ki so dobili pri izvrševanju obvezne vojaške dolžnosti v edinih, namenjenih in uporabljenih za voditev operacij, od dne mobilizacije pa do dne demobilizacije bolezen, zaradi katere so bili proglašeni z najmanj 80% nesposobnosti in imajo tudi še sedaj vsaj ta odstotek nesposobnosti. Vse to pa le, če izpolnjujejo tudi ostale pogoje tega zakona, da so bili z gorenjim odstotkom nesposobnosti proglašeni do dne 17. maja 1923 in so podali do tega dne pristojnemu oblastvu uradne dokaze, da so dobili navedeno bolezen pri izvrševanju odrejene in obvezne vojaške dolžnosti, in da so bili prevedeni na invalidnino po invalidskem zakonu iz l. 1923.«

- **Uredba o spremembah in izpopolnitvah Invalidskega zakona od 4. julija 1929 z njegovimi spremembami in izpopolnitvami od 4. septembra 1929 in od 18. septembra 1930.** 16(1936) 4, str. 3 - 4 , Vojni invalid

Revija Vojni invalid je objavila gornji zakon v celoti.

- **Čudna pota invalidskega vprašanja.** 16(1936) 7, str. 1, Vojni invalid.

Imamo še težke nedostatke v invalidski zaščiti.

Popraviti moramo še to, da bodo tudi ostali invalidi-bolezniki, bivši 20% invalidi (vsaj ako se jim poškodba slabša) pa tudi vojaški mirnodobski in drugi civilni invalidi, ki so ostali popolnoma reducirani, dobili vsaj nekaj zaščite.

- **Načrt novega invalidskega zakona.** 17(1937) 10, str. 3 - 4 in št. 11, str. 4 - 6, Vojni invalid.

Prizadevanja za popravo krivic so rodila malo sadov in zaradi tega je Udruženje vojnih žrtev predložilo državni komisiji predlog »Načrt novega invalidskega zakona« (glej Vojni invalid, 1937). V devetem členu predloga so določene civilne žrtve:

§ 9. Civilne žrtve. Za civilne žrtve se smatrajo osebe obeh spolov, ne glede na starost, ki se ponesrečijo:

a) v času vojne slučajno, brez svoja krivde, ob priliki vojnih operacij, od eksplozij, od strupenih plinov itd.

b) radi sovražnikovega nečloveškega postopanja (streljanja, ubijanja, vožanja, sežiganja, mučenja, gladovanja in odrekanja zdravniške pomoči v času okupacije, interniranja, vjetništva in prisilnega dela za sovražnikovo korist);

c) ki jih v mirni dobi radi njihovega narodnega prepričanja in dela sovražna oblast obsodi, zapre ali na kakšen drugi način muči in

d) v slučajih vpada na mejah, preganjanja ali reševanja ljudstva pri poplavih, požarih, potresih ali pri sličnih nesrečah.

- **Uredba o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah (št. 629).** Službeni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine, 24. decembra 1938, str. 941 – 956. Spletni naslov: <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:202> – 1. 10. 2014.

§ 1.

1. Za vojne žrtve se štejejo osebe, omenjene v § 5. te uredbe.

2. Za bojnika se šteje tisti vojaški obveznik, ki opravlja od dneva mobilizacije pa do dneva demobilizacije ves ali določen čas odrejeno in obvezno vojaško dolžnost.

§ 2.

Za vojaškega vojnega invalida se šteje tisti državljani kraljevine Jugoslavije ne glede na spol, ki od dne mobilizacije pa do 6 (šestih) tednov po končani demobilizaciji, opravlja oče vojaško dolžnost ali službo ali ob njej ali opravlja oče po naredbi pristojnega oblastva dolžnost za vojaške namene, brez lastne krivde, dobi rano, poškodbo, pohabo ali bolezen in se zaradi tega njegova sposobnost za pridobitno delo vobče zmanjša v toliki meri, da ga proglasi pristojno oblastvo za invalida.

Državna zaščita.

§ 5.

Državna zaščita in odmena pristoji po določbah te uredbe vojnim žrtvam, in sicer:

- a) vojaškim vojnim invalidom in njihovim rodbinam;
- b) rodbinam padlih, umrlih in pogrešanih bojnikov in rodbinam oseb iz § 2., ki niso bojniki;
- c) roditeljem, bratom in sestram umrlih invalidov, padlih, umrlih in pogrešanih bojnikov kakor tudi oseb iz § 2., ki niso bojniki.

Vrste državne zaščite in odmene.

§ 7.

Država daje odmeno in zaščito:

1. Invalidom:

- a) z zdravljenjem;
- b) s protezami in drugimi ortopedskimi pomočki;
- c) s strokovnim poukom;
- č) z olajšavami pri izvrševanju obrtov;
- d) s službo in delom;
- e) z gospodarskim okrepevanjem;
- f) pri voznjah;
- g) z invalidnino in dokladami;
- h) z dosmrtnim vzdrževanjem v invalidskih domovih, in

i) s pogrebnimi stroški.

2. Članom rodbin padlih, umrlih in pogrešanih bojnikov kakor tudi oseb iz § 2., ki niso bojniki, in umrlih vojnih invalidov:

- a) z zdravljenjem;
- b) s strokovnim poukom;
- c) z olajšavami pri izvrševanju obrtov;
- č) s službo in delom;
- d) s podporami in posojili za ustanovitev ali izboljšavo samostojnega pridobitnega položaja;
- e) z invalidnino in dokladami;
- f) z različnimi posebnimi pravicami, in
- g) s pogrebnimi stroški.

3. Roditeljem, bratom in sestram oseb, navedenih v prednjem odstavku:

- a) z olajšavami pri izvrševanju obrtov;
- b) s službo in delom;
- c) z invalidnino in dokladami;
- č) z različnimi posebnimi pravicami, in
- d) s pogrebnimi stroški.

4. Društvom prednjih oseb kakor tudi napravam, ki skrbe zanje:

- a) z denarno pomočjo, in
- b) z različnimi posebnimi pravicami.

Uredba je močno razširila vrste vojnih invalidov, ki so upravičeni do državne zaščite. Povečalo se je tudi število vrst državne zaščite. Po tej uredbi so bili ponovno pod državno zaščito nekateri civilni vojni invalidi, ker uredba posebej poudarja, ki »niso bojniki«.

- **Kakšna je invalidska uredba.** LXXI(1938)281, str. 4, Slovenski narod.

Spletni naslov:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NJZD9JJK> – 1. 10. 2014.

Že v podnaslovu »V primeri s prejšnjim zakonom so vojne žrtve z njo mnogo pridobile« je poudarjena vsebina nove »Uredba o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah«. Že naslov uredbe pove, da so vključene poleg vojnih invalidov še druge vojne žrtve.

KAJ PRIDOBE INVALIDI

Po staremu zakonu niso bili zaščiteni mnogi invalidi, ker so bili davkopllačevalci in so imeli torej premoženje, čeprav so nekateri manjši posestniki živeli v veliki bedi. Po novi uredbi uživajo zakonsko zaščito vsi invalidi ne glede na to, koliko plačujejo neposrednih davkov. Uredba daje vojnim invalidom pravico do brezplačnega zdravljenja ne glede na vrsto bolezni, a civilnim invalidom (to so med vojno ranjeni civilisti, ki jih je bilo zlasti mnogo v Srbiji) za zdravljenje bolezni kot posledice obolenja med vojno. Vse vojne žrtve dobivajo poslej brezplačno ortopedske prilave, proteze, čevlje itd.

VISINA PREJEMKOV

Vojni invalidi so razdeljeni po invalidnosti na 10 skupin. V prvo skupino spadajo stoo odst. invalidi, ki so v vsakdanjem življenju navezani na pomoč drugih ljudi, n. pr. slepci ali invalidi brez obeh nog. V drugo skupino so uvrščeni stoo odstotni invalidi, ki se vsaj še premikajo brez pomoči drugih ljudi. V tretji skupini so invalidi z 90 odst. invalidnosti, v IV. z 80 odst., v V. s 70 odst. v VI. s 60 odst. itd. do X. skupine z 20 odst. invalidnosti. Invalidi, ki jim ni priznana vsaj 20 odst. invalidnost, niso zaščiteni. V V. skupino spadajo invalidi, ki so brez noge, torej le 70 odst. invalidnost. V višje skupine po tem takem spada malo invalidov.

Invalidnina za invalide v I. skupini znaša 9000 din na leto brez doklad in prav toliko doklada za oskrbovalca invalida. Draginjska doklada v krajih prvega draginjskega razreda znaša za to skupino po 1080 din na leto za invalida in prav toliko za vsakega člana njegove družine, v kraju drugega draginjskega razreda 720 din in v tretjem draginjskem razredu 360 din. Draginjske doklade so enake za vse invalide do 50 odst. invalidnosti, a zadnje štiri skupine ne bodo prejemale nobenih draginjskih doklad. V II. skupini znaša invalidnina 7200 din na leto, v III. 6480, v IV. 5760, v V. 5040, v VI. 4320, v VII. 3600, v VIII. 2160, v IX. 1440 in v X. 960 din. V zadnjih štirih skupinah, ki so brez draginjskih doklad, so prejemki precej skromni: v VII. skupini 300 din na mesec, v VIII. le 180, v IX. 120 in v X. samo 80 din na mesec. Prejemki torej nikakor niso tako visoki, kakor so se nekaterim zdeli. V nekem listu je nekdo navajal, da bodo dobivali posebno doklado vsi vojni invalidi, in sicer v krajih, uvrščenih v I. draginjski razred, na dan 20 din, v II. draginjskem razredu 16 din in v tretjem draginjskem razredu po 10 din. Do te doklade pa imajo pravico samo invalidi rezervni oficirji iz vojne dobe, če nimajo nad 1500 brutto mesečnih dohodkov v krajih prvega draginjskega razreda, ne nad 1200 din v krajih II. draginjskega razreda in ne nad 900 din v krajih tretjega draginjskega razreda. Te doklade bo prejemale torej zelo malo invalidov rezervnih oficirjev.

- **Stojadinovič-Koroščeva vlada za invalide.** 72(1938)47, str. 1, Slovenski gospodar.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TODY4518> – 1. 10. 2014.

- **JRZ je invalidom krivice popravila.** LXVI(1938)268, str. 1, Slovenec.
Spletni naslov:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HF23ZKGX> – 1. 10. 2014.

Dr. Stojadinovičeva vlada, ki je ob prihodu našla prazne blagajne, se je kljub temu potrudila, da bi kakorkoli že našla nekaj milijonov, da popravi storjene krivice vsaj najbolj oškodovanim invalidom in njihovim družinam. Dne 1. februarja 1936 že, torej komaj 7 mesecev po svojem nastopu, je izdala dopolnilo k invalidskemu zakonu, s katerim je popravila storjene krivice 17.000 najhujše prizadetim. Toda vedela je, da je treba iti do kraja, da prav v pogledu socialnega skrbstva za invalide, ki so ponos vsakega naroda, država ne sme varčevati, ampak da mora deliti pravico in še več s polnimi rokami. Tako je bila sestavljena državna komisija, ki se je lotila dela, da sestavi popolnoma nov invalidski zakon, ki je zdaj gotov in ki ga je vlada, namesto da bi čakala na novo skupščino, rajši uzakonila s pomočjo uredbe. Število oseb, ki so do sedaj uživale ugodja invalidske podpore, je znašalo vsega skupaj 71.737. Po novi uredbi jih bo uživalo ugodja invalidnine 138.063, torej 66.326 oseb več, kakor do sedaj. Krivice zakona iz leta 1929 so popravljene. Treba bo najti kakšnih 150 milij. dinarjev več, toda domovina jih bo rada našla in še raje dala, ker bo vedela, da predstavljajo pičlo zahvalo, ki jo dolguje pohabljenim junakom, ki so svoje lastno udobje žrtvovali za njeno svobodo.

- **Pravilnik za izvrševanje uredbe o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah (št. 225).** Službeni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine, 20. maja 1939, str. 432 – 436.

Spletni naslov:

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:204-17>. 10. 2014.

Pravilnik za izvrševanje uredbe o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah pojasnjuje, da civilni vojni invalidi in tudi mirnodobni vojaški invalidi niso zaščiteni z Uredbo iz leta 1938 (člen 1). Do invalidske zaščite so bili upravičeni samo tisti civilni vojni invalidi, ki so invalidnost pridobili kot civilisti pri opravljanju zaukazanih vojnih nalog. Tako je bilo določeno v drugem členu pravilnika.

pravilnik
za izvrševanje uredbe o vojnih invalidih in
ostalih vojnih žrtvah.*

I. Splošne določbe.

(§§ 1. do 7. uredbe.)

(¹) Mirnodobni vojaški in civilni vojni invalidi niso s to uredbo zaščiteni.

(²) Če bi se obračale take osebe do državnih oblastev ali odborov Društva vojnih invalidov, naj jih le-ti pouče, da naj se ne prijavljajo ne pri okrožnih sodiščih kot invalidskih sodiščih prve stopnje ne pri invalidskih komisijah.

Člen 2.

Z osebami iz § 2. uredbe, ki niso bojniki, se razumejo civilisti obojega spola, ki izvrševaje dolžnost za vojaške namene po naredbi pristojnega vojaškega, upravnega, samoupravnega ali katere koli vrste drugega pristojnega oblastva pridejo brez lastne krivde ob življenje ali zdravje (§§ 2. in 5. uredbe).

2.3. PRVA LETA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

- **Zakon o vojaških vojnih invalidih (štev. 295).** Uradni list Federativne ljudske republike Jugoslavije. 31. maja 1946, str. 505 – 509.

1. člen

Vojaški vojni invalid je tisti državljani Federativne ljudske republike Jugoslavije, ki je pri opravljanju vojaške dolžnosti ali drugih dolžnosti za vojaške cilje ali cilje državne varnosti v vojni, zadobil rano, poškodbo, pohabo ali bolezen in se je zaradi tega njegova pridobitna sposobnost toliko zmanjšala, da ga po predpisih tega zakona spoznajo za invalida.

2. člen

Vojaški vojni invalidi so in invalidske pravice iz tega zakona uživajo tisti državljani Federativne ljudske republike Jugoslavije:

- 1) ki jim je bila od 17. aprila 1941. pa do prenehanja sovražnosti v sestavi partizanskih odredov, narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije oziroma v sestavi Jugoslovanske armade ali izven njihovega sestava bila zmanjšana pridobitna sposobnost na način, opisan v 1. členu tega zakona pri opravljanju dolžnosti za vojaške cilje, za cilje državne varnosti ali po nalogu vojaških oblastev;
- 2) ki so bili po koncu prejšnjih vojn spoznani za vojne invalide z odločbami pristojnih organov, oziroma ki bodo priznani za vojaške vojne invalide po predpisih tega zakona;
- 3) ki so v sestavi bivše jugoslovanske vojske med vojno s sovražnikom od 6. do 17. aprila 1941. ali pozneje kot vojni ujetniki v taboriščih utrpeli zmanjšanje svoje pridobitne sposobnosti tako kot je opisano v 1. členu tega zakona.

4. člen

Pravico do podpore in zaščite po tem zakonu imajo:

- 1) vojaški vojni invalidi;
- 2) rodbina oziroma, starši oziroma ded in babica umrlega vojaškega vojnega invalida;
- 3) rodbina oziroma starši oziroma ded in babica osebe, ki je padla, umrla ali je pogrešana v okoliščinah, navedenih v 1. in 2. členu tega zakona.

43. člen

Ko dobi ta zakon veljavo, se izvrši prevedba vseh dosedanjih užiivalcev invalidskih prejemkov in drugih invalidskih pravic na predpise tega zakona, in sicer:

- 1) vojaških vojnih invalidov iz narodnoosvobodilne vojne, katerim je lastnost invalida priznana z odločbo armijskega štaba;
- 2) oseb, ki imajo pravnomočne odločbe vrhovnega invalidskega sodišča v Beogradu po uredbi o vojnih invalidih in ostalih žrtvah vojne;
- 3) oseb, ki so bile prevedene na invalidske prejemke po uredbi o vojnih invalidih in ostalih žrtvah vojne po § 115 omenjene uredbe;
- 4) oseb, ki imajo pravnomočne odločbe višjih invalidskih sodišč po zakonu o reševanju nerešenih predmetov invalidov iz prejšnjih vojn.

Zakon je popolnoma je odvzel invalidsko zaščito nekaterim vrstam vojnih žrtev in med njimi tudi civilnim vojnim invalidom. Iz vsebine 1. in 43. člena je sicer mogoče sklepati na možnost, da bi bila priznana tudi katera civilna oseba. K

takemu sklepu navaja tudi vsebina 43. člena. Nismo pa našli nobene objave, ki bi to potrdila ali ovrgla.

- **Zakon o vojaških vojnih invalidih** 23(1946)6, str. 2-3, Invalidski vestnik

Zakon je objavila tudi revija Vojni invalid.

- **Odredba o invalidskih prejemkih.** 23(1946)8, str. 4, Invalidski vestnik

1. člen

Vojaškimi vojnim invalidom pripada mesečna invalidnina, in sicer:

invalidom I. skupine s 100%-no nesposobnostjo, ki jim je v običajnem življenju potrebna še tuja pomoč	2000 din
invalidom:	
II. skupine s 100%-no nesposobnostjo	2000 din
III. skupine s 90%-no nesposobnostjo	1800 din
IV. skupine s 80%-no nesposobnostjo	1600 din
V. skupine s 70%-no nesposobnostjo	1300 din
VI. skupine s 60%-no nesposobnostjo	1100 din
VII. skupine s 50%-no nesposobnostjo	900 din
VIII. skupine s 40%-no nesposobnostjo	600 din
IX. skupine s 30%-no nesposobnostjo	300 din
X. skupine s 20%-no nesposobnostjo	400 din

2. člen

Vojaškimi vojnim invalidom I. skupine pripada poleg invalidnine še posebna doklada za nego in tujo pomoč v znesku 2000 dinarjev mesečno, če tak invalid ni v invalidskem domu ali v kakšni drugi ustanovi, kjer ima nego in brezplačno oskrbo.

- **Franjo Pavlin. O ureditvi invalidskega vprašanja.** 1(1946)5/6, str. 202 – 212, Ljudski pravnik.

Spletni naslov:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-MMRVSZCZ> – 2. 10. 2014

KATERE VRSTE INVALIDOV NE SPADAJO POD TA ZAKON?

b) civilni vojni invalidi, t. j. tiste osebe, ki so sicer postale invalidi v času vojne, vendar kot civilne osebe, na pr. zaradi bombardiranja, vojaških operacij ali slučajnega poškodovanja z orožjem;

Poleg civilnih vojnih invalidov po tem zakonu iz leta 1946 invalidska zaščita ni bila priznana mirnodobskim vojnim invalidom, invalidom – žrtvam fašističnega terorja, invalidom iz okupatorskih vrst in še drugi (ubežniki, obsojenci...).

3. RAZPRAVA IN POVZETEK

Kratka pojasnitev uporabljenih pojmov.

Za razumevanje predstavljenih anotiranih bibliografij o civilnih vojnih invalidih je potrebno pojasniti uporabljene pojme. Svoltjšakova (1998) piše, da sta tako pojem izgube kot žrtve vojn večplastna in večpomenska ter je treba razlikovati med mrtvimi in izgubami. Pojem izgub je širšega pomena in zajema potrjene mrtve in vse tiste, ki jih ni več v bojnih vrstah, torej ranjene, bolne ter pogrešane, med slednje pa štejemo ujetnike in dezertarje. Zatorej je tipologija v vojni prizadetih, tako civilnih kot vojaških oseb, različna in široka, ker zajema ubite, ranjene, pobegle, pregnane, brezdomce, internirance, brezdomce, internirance, ujetnike, zapornike, obubožane, izgubljene, itd. Ta kratka predstavitev pojmov bo pomagala pri razumevanju posameznih zapisov (anotacij).

Pojem »Zivilkriegsbeschädigten (civilni vojni poškodovanci)« je po do sedaj najdenih gradivih prvič omenjen v letu 1917, ko so v Nemčiji ustanovili »Reichsbund der Kriegs-und Zivilbeschädigten, Sozialrentner und Hinterbliebenen (prevod: Državna zveza vojnih in civilnih poškodovancev, prejemnikov socialnih rent in svojcev (potomcev)«. V zakonu z dne 31. 12. 1917, ki je izšel tudi v slovenskem jeziku, pa je zapisano »za civilne vojne poškodovance«. Pozneje so uporabljeni pojmi: civilni poškodovanci, civilni invalid, civilni vojni invalid, vojno-civilni invalid, civilne žrtve in civilne osebe (invalidi), ki niso bojniki.

V času prve svetovne vojne

Že uvodoma smo pojasnili posebnosti in značilnosti prve svetovne vojne, kot jih je zapisal Kresal (2005). Posledice sprememb vojskovanja so bile številne civilne žrtve in med njimi je bilo tudi veliko civilistov s trajnimi telesnimi in psihičnimi poškodbami – dobili smo civilne invalide vojn. V zadnjih mesecih leta 1917 so številni časopisi (tudi Slovenec) objavljali poročila o pripravi zakona o zaščiti in skrbi za civilne vojne poškodovance, ki je bil 31. 12. 1917 tudi izdan. To je prvi zakon, ki smo ga do sedaj našli ter uvršča civilne invalide vojn neposredno med vojne invalide in jim zagotavlja vsaj podobne, v večini primerov pa povsem enake državne zaščite kot so jo imeli vojni invalidi. Zanimivo je, da tega zakona v številnih slovenskih delih, ki obravnavajo žrtve prve svetovne vojne, nismo našli. V prvih mesecih leta 1918 so v časopisju pogosta poročila o izdaji tega zakona. Po izdaji ukaza za izvedbo tega zakona pa so tudi v slovenskem časopisju objavljena pojasnila o državni podpori civilnim vojnim poškodovancem.

Zakon o skrbi za civilne vojne poškodovance z dne 31. 12. 1917 je za civilne invalide vojn temeljni zakon in leta 2017 bo sto let od naše prve državne zaščite.

Med obema vojnama

Po končani prvi svetovni vojni so v časopisju obvestila o popisu invalidov in med njimi so naštetih tudi civilni invalidi. Leta 1921 je izdana »Uredba o začasni pomoči invalidom in rodbinam padlih vojakov«, kjer je v prvem členu med osebami, ki se smatrajo za invalide ter imajo po tej uredbi pravico do pomoči, točka C. Civilni

invalidi. Še pomembnejši je zakon, ki je bil izdan leta 1922 in je poimenovan »Zakon o začasni pomoči invalidom in rodbinam padlih, umrlih in pogrešanih vojakov kakor tudi nekaterih civilnih vojni žrtev«. Tudi v tem zakonu so v prvem členu pod točko C, s praktično enakim besedilom kot v prejšnji Uredbi, zapisani Civilni invalidi. Zakon je naštel dvanajst vrst pomoči. Kresal (2005) piše, da je bilo konec leta 1923 v Jugoslaviji skupaj 635.416 uživalcev državnih podpor. V Pravilniku za izvedbo tega zakona je v §111 zanimivo zapisano, da »Za vojne invalide se smatrajo tudi vojaški in civilni vojni invalidi« in v §137, da se vodi »posebna evidenca za vojaške in posebna za civilne invalide«. Na spletu je žal le delno dostopna knjiga »Sammlung der Gesetze und Verordnungen des tschechoslovakischen Staates« (1922), kjer je iz dostopne notice razvidno, da je država podpirala civilne vojne poškodovance. Časopis Slovenec (1924) je v obsežnem članku objavil »Načrt invalidskega zakona« in v poglavju »Kdo bo dobival državno podporo« so zapisani tudi vojno-civilni invalidi. Leta 1925 je bil izdan Invalidski zakon. V prvem poglavju Osebe, zaščitene s tem zakonom so v prvem členu naštetih tudi civilni vojni invalidi, ki so podrobneje opisani v tretjem členu. Je pa za civilne vojne invalide pomemben tudi 98. člen. Ta določa, da so do invalidnine in dodatkov opravičeni samo siromašni civilni vojni invalidi, kar je drugače kot je bilo določeno za vojne invalide. Zakonu sledeč »Pravilnik za izvrševanje invalidskega zakona« je med drugim določil poenotenje kategorij za vse vojne invalide, tudi za tiste iz preteklih vojn. Enako je posebej določeno za civilne invalide iz minulih vojn. Goršič (1928) je v preglednem članku »Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji« predstavil tudi zaščito vojn invalidov, ki je urejena po invalidskem zakonu in po pripadajočih pravilnikih. To je veljalo tudi za civilne vojne invalide. V članku je tudi zapisano, kaj državna zaščita in pomoč obsega brezplačno za invalide in kaj za člane rodbin padlih.

Leta 1929 je bila v takratni Jugoslaviji razveljavljena Vidovdanska ustava in uvedena je bila Šestojanuarska diktatura. Posledice so bile številne in med njimi so prizadele tudi nekatere skupine upravičencev do državne invalidske zaščite, ki jim je bila priznana z invalidskim zakonom iz leta 1925. Izdan je bil »Invalidski zakon« (1929), ki je določil državno zaščito in pomoč le vojn invalidom in njihovim rodbinam ter roditeljem. Skrčil je tudi seznam vrst državnih zaščit in pomoči. V 103. členu je napisano, komu vse, naštetu je trinajst skupin, je odvzeta invalidnina, denarna podpora in dodatki, ki so bile posameznikom dodeljene po zakonu iz leta 1925. Med temi so civilni vojni invalidi, vojni invalidi z invalidnostjo manjšo od 30% in mirnodobski vojaški invalidi ter rodbine omenjenih skupin invalidov. Kresal (2005) piše za celo Jugoslavijo, da je invalidsko zaščito izgubilo 25.776 vojn invalidov in 61.047 vojn vdov, 27.614 vojn sirot in 12.615 onemoglih staršev padlih vojakov, ki so po prejšnjem zakonu imeli pravico do invalidske zaščite. Največ jih je izpadlo zaradi premoženjskega stanja, ker so prekoračili davčni cenzus. Tretjina vojn invalidov je izpadla zaradi manj kot 30-odstotne stopnje invalidnosti. O novem invalidskem zakonu so bili objavljeni številni članki v časopisju in v reviji Vojni invalid. Do prvih sprememb tega zakona je prišlo že istega leta in v letu 1930, ki so povezane s spremembo določil o povezavi pravice do državne pomoči in imovinskem stanju upravičenca. Z novimi določili so bile pravice izboljšane. Vojni invalid je leta 1931 objavil tako imenovano Celjsko spomenico, ki predlaga izboljšanja invalidskega zakona. Kritično je med drugim ocenil 103. člen iz invalidskega zakona, ki je odvzel že dodeljene pravice. Ista revija je leta 1933 v članku »Glavne točke spremembe invalidskega zakona«, kjer so predlagane spremembe invalidskega zakona in med drugim predlaga, da se

povrnejo pravice tudi civilnim vojnim invalidom. Z Uredbo leta 1936 so bile deloma vrnjene pravice nekaterim invalidom, ki so imeli najmanj 80%-no invalidnost. Po tem dopolnilu so dobili vrnjene pravice 17.000 najhujše prizadete osebe. Istega leta Vojni invalid v članku »Čudna pota invalidskega vprašanja« ponovno poudarja nerešene probleme v invalidski zaščiti in med njimi posebej poudarja tudi civilne invalide. Pomemben je tudi sestavek »Načrt novega invalidskega zakona«, ki ga je objavil Vojni invalid leta 1937. V devetem členu so podrobno opisane civilne žrtve. Pravo spremembo v invalidski zaščiti vojnih žrtev pa je prinesla »Uredba o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtvah«, ki je bila izdana leta 1938. Že naslov uredbe pove, da so v državno zaščito vključene tudi druge vojne žrtve in ne samo vojni invalidi. S to uredbo je bila invalidska zaščita ponovno dodeljena tudi nekaterim osebam, ki »niso bojniki« - civilnim invalidom. Kresal (2005) poudarja, da je uredba vključila v invalidsko zaščito tudi civilne žrtve vojne. Invalidske pravice je priznala tudi 4.662 civilnim vojnim invalidom in 21.340 vdovam civilnih žrtev vojne. Povečale so se tudi vrste državne zaščite. Ukinjen je bil davčni cenzus na prejemanje invalidnin. Odmevi na izboljšanja invalidske zaščite so bili v časopisju številni. Poudarjajo tudi vrnjene pravice civilnim vojnim invalidom. Pišejo, da je po invalidskem zakonu iz leta 1929 dobivalo invalidnino 71.737 invalidov, družin in otrok, po novi uredbi pa 138.063 ljudi. Po novem bodo dobili nazaj svoje pravice vsi oni invalidi in družine, ki so uživale invalidnino in ostale pravice po zakonu iz leta 1925, a jim je te pravice ukinil zakon iz leta 1929. Kresal (2005) piše, da je Uredba o invalidih in ostalih vojnih žrtvah iz leta 1938 pomenila večjo invalidsko zaščito, kot so jo invalidi imeli prej, in tudi upravičencev je bilo več. Pred začetkom druge svetovne vojne je bilo v Jugoslaviji še okrog 35.000 vojnih invalidov in 115.000 vdov s pravico do osebnih in družinskih invalidnin. V Sloveniji je bilo takrat okrog 5.000 invalidov in 15.000 vdov iz prve svetovne vojne s pravico do invalidske zaščite. Invalidska zaščita po tej uredbi je služila za določanje obsega invalidske zaščite tudi po drugi svetovni vojni. Dvome o ponovni invalidski zaščiti civilnih vojnih invalidov je pojasnil Pravilnik (1939) k tej Uredbi (1938), ki je nedvoumno zapisal, da civilni vojni invalidi s to uredbo niso zaščiteni. *Do invalidske zaščite so bili upravičeni samo tisti civilni vojni invalidi, ki so invalidnost pridobili kot civilisti pri opravljanju zaukazanih vojnih nalog. Tako je bilo določeno v drugem členu pravilnika in s tem pojasnjeno, kaj pomeni »ki niso bojniki«.*

Prva leta po drugi svetovni vojni

Zakon o vojaških vojnih invalidih iz leta 1946 je pri določitvi upravičencev do invalidske zaščite zelo podoben invalidskemu zakonu iz leta 1929 ter ne upošteva določila uredbe iz leta 1938. Zakon je popolnoma izpustil nekatere vrste vojnih žrtev in med njimi tudi civilne vojne invalide. Iz vsebine prvega člena je sicer mogoče sklepati na možnost, da bi bila priznana tudi katera civilna oseba. K takemu sklepu navaja tudi vsebina 43. člena. Nismo pa našli nobene objave, ki bi to potrdila ali ovrgla. Zanimiva je pri tem primerjava s podobnimi zakoni v drugih državah po drugi svetovni vojni, kjer so med vojnimi žrtvami upošteevane tudi civilne žrtve ter med njimi civilni vojni invalidi. Tak primer so določila 5. člena Bundesversorgungsgesetz (Zvezni preskrbovalni zakon), ki je dosegljiv tudi na spletu. Pavlin (1946) je reviji Ljudski pravnik objavil članek „O ureditvi invalidskega vprašanja“, kjer je predstavil vse skupine upravičencev, med njimi so nekateri civilni vojni invalidi, ki jih je uredba iz leta 1938 priznala, zakon iz leta 1946 jih ni upošteval.

4. ZAKLJUČKI

Na osnovi pregleda zakonov, zakonskih predpisov in objav, ki obravnavajo civilne vojne invalide v času od prve svetovne vojne do leta 1946, lahko naredimo naslednje zaključke:

1. V prvi svetovni vojni je bilo zaradi spremenjenega vojskovanja veliko tudi civilnih vojnih žrtev in med njimi so bili tudi trajno telesno in psihično prizadeti invalidi – civilni invalidi vojn.
2. Prvo invalidsko zaščito so civilni vojni invalidi dobili 31. 12. 1917, ko je bil izdan »Zakon o naredbah skrbi za civilne vojne poškodovance, njihove svojce in zaostale«. To je temeljni zakon o invalidski zaščiti civilnih vojnih žrtev.
3. Civilni vojni invalidi so bili po prvi svetovni vojni do leta 1929 pod enako državno zaščito kot vojni invalidi, ker so tako določale sprejete uredbe, pravilniki in zakoni (1921, 1922, 1925).
4. Invalidski zakon iz leta 1929 je odvzel že priznano invalidsko zaščito trinajstim skupinam vojnih žrtev in med njimi tudi civilnim invalidom vojn.
5. Z Uredbo o vojnih invalidih in ostalih vojnih žrtev (1938) so bile nekaterim skupinam vojnih žrtev vrnjene odvzete invalidske zaščite in med njimi so bile vrnjene tudi nekaterim civilnim vojnim invalidom, ki so pridobili invalidnost kot civilisti pri opravljanju zaukazanih vojnih nalog.
6. Leta 1946 je bil sprejet Zakon o vojaških vojnih invalidih, ki je odvzel podobno kot invalidski zakon iz leta 1929 invalidsko zaščito številnim vojnim žrtvam, tudi civilnim invalidom vojne.

5. VIRI

- **Alex, Historische Rechts- und Gesetzestexte Online.**
(<http://alex.onb.ac.at/> - 21. 10. 2014).
- **Brecelj, Anton. Oskrba vojnih oškodovancev v Sloveniji.** 15(1921)1-2, str. 21 – 31, Čas.
(<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-SPUVT340> – 6. 10. 2014).
- **Deutsche Kriegsversehrte im 20. Jahrhundert.** Wikipedia, 2014, 7 strani
(http://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Kriegsversehrte_im_20._Jahrhundert - 3. 10. 2014).
- **Digitalna knjižnica Slovenije.**
(<http://dlib.si/> - 21. 10. 2014).
- **Gesetz über die Versorgung der Opfer des Krieges (Bundesversorgungsgesetz - BVG)**
(<http://www.gesetze-im-internet.de/bvg/BJNR104530960.html> - 7. 10. 2014).
- **Die Opfer des 1. Weltkriegs.** 3. strani.
http://www.science-at-home.de/wiki/index.php/Die_Opfer_des_1._Weltkriegs - 4. 10. 2014
- **Kresal, France. Državna zaščita invalidov prve svetovne vojne v Jugoslaviji (1918 -1941),** str. 105 – 180. V: Klasinc, Peter Pavel in sod. Vojni invalidi. Ljubljana 2005, 273 strani.
(http://www.zdvis.si/uploads/gradiva/Zgodovina_vojnih_invalidov_na_Slovenskem.pdf - 28. 9. 2014).
- **Kresal, France. Vojni invalidi in njih socialnopolitični položaj v stari Jugoslaviji.** !4(1874)1 - 2, str. 85 – 108, Prisp evki za zgodovino delavskega gibanja.
(<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:34> – 3. 10. 2014).
- **Kresal, France. Invalidi in vojne vdove kot trajne posledice prve svetovne vojne, njihov status, število in struktura.** Str. 307 – 313. V: Stane Granda, Barbara Šatej. Množične smrti na Slovenskem. Zbornik referatov. 29. zborovanje slovenskih zgodovinarjev. Izola, 22. – 24. 10. 1998, 320 strani
(http://www.zdvis.si/uploads/gradiva/Zgodovina_vojnih_invalidov_na_Slovenskem.pdf - 3. 10. 2014)
- **Klasinc, Peter Pavel, Kresal, France, Pegan, Vladimir, Repe, Božo. Vojni invalidi. Pravna zaščita in organiziranost vojnih invalidov na Slovenskem.** Ljubljana 2005, 277 strani
(http://www.zdvis.si/uploads/gradiva/Zgodovina_vojnih_invalidov_na_Slovenskem.pdf - 20. 10. 2014)
- **Kroflič, Marjan. Prispevek zgodovini položaja vojnih invalidov v družbi in njihove organiziranosti na Slovenskem ozemlju.** Slovenska enciklopedija. 4. Knjiga, Ljubljana 2004, str. 169 – 179.
- **Österreichische Nationalbibliothek, Digitaler Lesesaal.**
(http://www.onb.ac.at/bibliothek/digitaler_lesesaal.htm - 21. 10. 2014).
- **Sammlung der Gesetze und Verordnungen des čechoslovakischen Staates, 1922..**
(http://books.google.si/books?id=ycc4QAAMAAJ&q=zivilkriegsbesch%C3%A4digte&dq=zivilkriegsbesch%C3%A4digte&hl=sl&sa=X&ei=Qr8wVMKPD8LiaKORgMgH&redir_esc - 7. 10. 2014).

- **Sistory: Zgodovina Slovenije.**
(https://www.google.si/?gws_rd=cr&ei=2QU2VLD1B8nNygP9yYC4Ag#q=sistory – 21. 10. 2014).
- **Svoljšak, Petra. Poizkus ocene vojaških in civilnih izgub (žrtev) med 1. svetovno vojno.** Str. 225 – 240. V: Stane Granda, Barbara Šatej. Množične smrti na Slovenskem. Zbornik referatov. 29. zborovanje slovenskih zgodovinarjev. Izola, 22. – 24. 10. 1998, 320 strani.
- **Šalehar, Andrej. Civilni invalidi v zakonodaji o vojnih invalidih od leta 1920 do leta 1946.** (2008)35, str. 4 - 7, Naše vezi.
(http://www.zdvis.si/uploads/nase_vezi/NaseVezi_08_junij.pdf - 3. 10. 2014).
- **Šalehar, Andrej. Sorazmernost višine invalidnine s stopnjo invalidnosti.** (2008)36, str. 6 - 7, Naše vezi.
(http://www.zdvis.si/uploads/nase_vezi/NaseVezi_08_september.pdf - 3. 10. 2014).
- **Šalehar, Andrej. Civilni vojni poškodovanci - zakonska varstva v prvi svetovni vojni.** (2009)39, str. 8 - 9, Naše vezi.
(http://www.zdvis.si/uploads/nase_vezi/NaseVezi_08_september.pdf - 3. 10. 2014).
- **Šalehar, Andrej. Zakonsko varstvo civilnih invalidov vojn do leta 1946.** str. 5 – 27. V: 40 let Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije; 1970 – 2010. Ljubljana 2010, 68 strani.
(<http://www.zdcivs-zveza.si/download/zbornik.pdf> - 3. 10. 2014 – 8. 10. 2014).
- **Zbornik Zveze društev vojnih invalidov Slovenije. 1994 – 2004.** Ljubljana 2004, 124 strani.

6. ZAHVALA

Zahvaljujem se Društvu civilnih invalidov vojn Slovenije Ljubljana za moralno podporo in spremljanje raziskave. Kolegu civilnemu invalidu Zdravku Zore hvala za podroben pregled in presojo gradiva. Tajnici društva gospe Petri Kapš hvala za kritičen pregled in jezikovne popravke. Predsedniku Društva civilnih invalidov vojn Primorske gospodu Cirilu Habe hvala za pregled gradiv v Pokrajinskem arhivu Koper.